

PISANII SÂNGEORZENE

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL XIII, NR. 7(143), IULIE 2024

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldarabans7@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<http://pisaniisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: Pereche din Sângeorz

COPERTA 2: Militari din Sângeorz

COPERTA 3: Harta iosefină a Sângeorzului

COPERTA 4: Familie din Sângeorzul de altădată

**Toate fotografiile din acest număr provin din
colecția artistului plastic Maxim Dumitraș**

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

POMPEI BOCA <i>Gospodăriile din Sângeorz-Băi în conscripția fiscală din anul 1750.....</i>	6
ANA-MARIA DEAK <i>Localitatea Sângeorz-Băi în vremea epidemiei de holeră din 1866. Contribuții documentare.....</i>	17
ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905.....</i>	20
DORIN DOLOGA <i>Ion Ciocan și învățătorii din Sângeorz-Băi.....</i>	43
EMIL BOȘCA-MĂLIN <i>Sângeorz-Băi-ul Năsăudului. Cum a luat ființă stațiunea. Vizitatorii din anul acesta.....</i>	45

DIN GRANIȚĂ

VASILE REBREANU <i>Medicini populare românești – IV.....</i>	47
EMIL BOȘCA-MĂLIN <i>Introducere în studiul evreilor din Transilvania.....</i>	53

COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească.....</i>	58
---	----

VARIA

DORIN DOLOGA <i>Primul Război Mondial.....</i>	64
---	----

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

Gospodăriile din Sângeorz-Băi în conscripția fiscală din anul 1750

POMPEI BOCA

Conscripția fiscală din anul 1750 pe întreg teritoriul Transilvaniei, din ordinul guvernului imperial al Austriei, pentru reorganizarea din temelii a impunerilor, precum și a încasărilor impozitelor, pe baza căreia s-a introdus începând cu anul 1754 o nouă impunere individuală pe gospodăria în locul „porților” în vigoare până la 1730 și al sistemului „pe calcule” care i-a urmat. Această conscripție, prin felul îngrijit și minuțios cum a fost întocmită, a datelor statistice pe care le cuprinde, constituie o lucrare de certă valoare informativă, mai ales din punct de vedere social și economic, pentru fiecare localitate în parte.

Lucrarea cuprinde, la început, o scurtă descriere a localității după cum urmează tabelele în care sunt înregistrați toți capii de familie, bărbați și femei, cu întreaga lor avere: casă, pământuri, animale, instalații productive, precum și suma impozitelor plătite în anii 1748 și 1749, la care se adaugă notări informative privind funcții publice, scutiri, pământuri folosite în alte localități.

În descriere se arată că localitatea se află pe o vale cu o fertilitate mediocră, a cărei locuitori obișnuiesc să-și valorifice animalele și textilele vestimentare din lână de ovine în cetatea Bistriței la târg, apoi în Transilvania și chiar în Ungaria. Comercianți pentru acestea nu au și nici în localitate nu sunt. Terenul arabil era împărțit în două rotații. Se ară obișnuit cu patru, șase și chiar opt boi sau vite de jug. Se făceau semănături cu grâu de toamnă, cereale de primăvară și porumb, indicându-se și producția agricolă în snopi, clăi și câble sau găleți având patru mierțe și aceasta 16 cupe de câte 1,5 kg. Păduri și pășuni aveau suficiente. Terenul arabil 70 câble și fânațele cu 200 care pot fi trecute în categorie superioară în tabele. Rotațiile sau asolamentele nu rămân aceleași în fiecare an, ci variază. Depărtarea până la cetatea Bistriței este de trei miliar (circa 36 km.). Locuitorii acestei comune au posesiuni în hotarul altor sate ca: Maieru, Rodna, Ilva Mică și Rebra, care sunt cunoscute și consemnate acolo. Străinii care folosesc pământuri în Sângeorz, după culturi titlul de proprietate sunt cuprinși la sfârșitul acestor tabele.

Trecând la examinarea tabelor conscripției, înfățișăm în continuare aspectele și datele considerate a fi mai importante.

1. Categoria socială, sesiuni și case de gospodari contribuabili înscriși în tabele.

Pompei BOCA

Din punct de vedere fiscal, ceea ce corespunde în bună parte și stării sociale, gospodăriile erau subîmpărțite în următoarele categorii de contribuabili:

- 252 familii sau gospodării de români (valahi) având cap de familie bărbați;
- 29 văduve de români capi de familie;
- 15 gospodării de români care nu posedau case proprii;
- 9 văduve ale acestora;
- 3 gospodării contribuabile de militari detașați din regimentul SPRINGER pentru pază statală în zonă;

- 8 gospodării de preoți de rit greco-catolic, între care una de călugăr și alta de învățător al statului (ludimagister);

316 în total gospodari înregistrați în tabelele conscripției care locuiau și aveau apartenența în Sângeorz.

Se adaugă 11 posesori de pământuri în hotarul Sângeorzului din alte sate învecinate ce erau folosite ca arături și fânațe.

După orașul Bistrița și comuna Maieru – de care țineau așezările din Poiana, Măgura și partea de la sud de râul Ilva de pe Ilva Mare, era a treia comună în mărime atunci în cuprinsul actualului județ Bistrița-Năsăud, cu mult înainte de Rodna, Năsăud, Beclean, Reteag, Teaca ori Lechința.

Categoria de contribuabili care nu posedau case proprii era formată din familii din gospodării separate la muncă și trai, deși unii puteau să locuiască în aceeași casă cu părinții sau alte neamuri sau în case închiriate, cum erau cei trei militari. Marea majoritate a celor fără case proprii, care nu aveau nici sesiuni sau moșii constituite pe numele lor, folosind pământuri de zestre, luate în parte sau arendă, erau rude cu familiile vechi intrate în documentele oficiale ca proprietare de bunuri imobile. Tot în rândul acestora erau conscriși și noii veniți și acceptați în comunitatea satului după un timp de verificare a comportării lor.

Soldații aparținători regimentului „springerian” erau de fapt angajați militari pe termen mai lung, având familii și mici gospodării anexe pentru asigurarea traiului în condițiile dispersării lor prin alte sate, la Maieru fiind 8, la Rodna 4, Feldru 3, Năsăud 4, Hordou 2 și Telciu 2 pe Someșul superior, majoritatea de origine română, foști plăieși pe hotarul dinspre Moldova care, după ani de serviciu, revedeau satele natale ori rămâneau unde au activat mai multă vreme.

Preoți uniți erau în Sângeorz erau 6 cu dreptul de a exercita funcțiuni ecleziastice, fiind înregistrați în tabele cu întreaga lor avere, fără să fie trecuți nominal, ci numai numerotați de la 1 la 6 întrucât erau scutiți total de impozite după avere și nefiind scris numele nu puteau fi urmăriți sau impuși la plată conform regulilor stabilite prin instrucțiunile de întocmire a conscripției. Al 7-lea preot era călugărul de la mănăstire, fără nici un fel de avere și fără menționarea numelui. Cel de-al 8-lea era de fapt învățătorul satului, având o stare materială bună după care era impus la dări, fiind scutit pentru funcțiunea ce o exercita, la fel ca și preoții cu drept de a face slujbe publice.

Tabelele conscripției sunt formate din 20 coloane în care se specifică elementele conscrise cantitativ pentru fiecare gospodărie în parte, titlul și conținutul lor fiind redat mai jos.

- Prima coloană mai largă cuprinde numele patern au matern al familiei (Nomina patrum et matrum familias) în care sunt înșirați gospodarii sau menajele indiferent că aveau sau nu avere ori erau scutiți de impozite, precum și cei plecați și nou veniți.

- În coloana a 2-a este menționată sesiunea posedată de contribuabil, care putea fi întreagă, jumătate, treime sau pătrime. Înainte vreme, în secolul trecut, hotarul agricol al satului cu terenurile de cultură, arabile și fânațe, a fost împărțit în sesiuni sau moșii, niște loturi medievale, adică niște trupuri de pământuri ale unei gospodării mai cuprinzătoare alcă-

Gospodăriile din Sângeorz-Băi în conscripția fiscală din anul 1750

tuită dintr-o familie patriarhală: bunici, părinți, nepoți, mai numită și „poartă” unitate fiscală și de suportarea tuturor felurilor de contribuții sau prestații în muncă. Sesiunile inițiale având suprafață variabilă, subîmpărțirile ulterioare între succesori vor fi și ele de mărime deosebită în Valea Rodnei, spre deosebire de asemenea sesiuni din satele iobăgești de la țară unde, chiar de la început, au fost mai uniforme ca întindere, având 6, 8, 10 iugăre după configurația teritoriului localității.

- În coloana a 3-a sunt înregistrate casele câte una de gospodărie și în puține cazuri două, acestea fiind și ele locuite de familiile care nu aveau case în proprietate.

- Coloana 4 cuprinde totalul locurilor arabile (agrorum universim capacitas) a căror suprafață este consemnată în cuburi, câble, găleți cu subdiviziunea mierțe câte patru la o câblă, capacitatea socotite în grâu, a căror echivalență era aproximativ la cub sau găleată cu un iugăr, iar mierța cu un sfert de iugăr, aceasta având 16 cupe de circa 1,5 kg. Deci, un loc arabil de 2 câble = cu 2 iugăre sau de 2 câble și 2 mierțe = 2 iugăre și jumătate.

- Coloanele 5 și 6, arături folosite pentru însămânțări (semănături) de toamnă de grâu ori secară exprimate în cuburi, mierțe și, uneori, în cupe (agri pro autumnali seminatura usurpari soliti).

- Coloana 7 privește semănăturile de primăvară, cu excepția meiului și porumbului consemnate în câble, mierțe și cupe, cuprinzând cereale ca orz, ovăz, hrișcă, in, cânepă, socotite la un loc.

- Coloana 8, semănături de porumb exprimate în cupe de grăunțe.

- Coloana 9, care de fân recoltate socotite la furgon.

- Coloana 10, venitul anual din măcinarea fainii de mori și produse din făină, socotite și în coparticipări, exprimate în florini și cruceri, un florin având 60 de cruceri și nu 100.

- Coloanele 11-12, animale de tracțiune în atelaje de boi, cai, iepe de calitate bună, mediocră sau inferioară, menționate numeric.

- Coloana 13, vaci de lapte.

- Coloana 14, junci, juninci, costruși de doi ani și mai mari.

- Coloana 15, oi și capre de lapte, fără tineret.

- Coloana 16, porci de doi ani și mai mari, fără tineret.

- Coloana 17, coșnițe de albine.

- Coloana 18, contribuții totale plătite în anul 1748 ca impozite.

- Coloana 19, impozite plătite în anul 1749.

- Coloana 20, spațiu pentru diferite notificări.

2. Structura gospodăriilor și proprietatea agrară

Hotarul agricol al Sângeorzului era format în 1750 dintr-un număr de 177 sesiuni sau moșii tradiționale, din care 104 gospodari le păstrau în întregime, 128 gospodării aveau câte o jumătate de sesiune, iar 27 câte o treime, fără sesiuni proprii fiind 57 gospodari și anume: învățătorul și călugărul, militarii, 9 văduve și 17 familii fără case, 2 văduve și 26 familii care aveau case. O bună parte din aceștia din urmă erau în curs de succesiune sau de partajare a sesiunilor, operațiuni ce se făceau la intervale rare de către oficialități, pentru ca începând din 1754, din cauza fărâmițării și lipsei de importanță fiscală, să nu mai fie înregistrate în tabelele de impozite. După unirea cu acolade a câte două sau trei jumătăți treimi de sesiuni se poate afla cum s-au divizat pe gospodării, pe fii sau gineri, precum și alte familii cu alt nume intrate pe moșia respectivă.

Pământul arabil al Sângeorzului avea o suprafață de 1050 câble și 3 mierțe, cam tot atâtea iugăre cadastrale, în medie de familie revenind circa trei iugăre și o treime de arătură considerată în proprietatea gospodarului. Un număr de 33 contribuabili nu erau posesori de drept a unor locuri de arătură și anume: călugărul, 3 militari, 7 văduve și 9 din cei neproprietari de case și 13 dintre gospodarii cu sesiuni și case. Repartizarea pe gospodăriile proprietare a te-

Pompei BOCA

renului arător după suprafața predată exprimată în iugăre se prezenta după cum urmează:

- 3 (0,1 %) gospodării posedau sub un iugăr de teren arabil
- 96 (30,3 %) gospodării posedau sub 1-2 iugăre de teren arabil
- 83 (26,3 %) gospodării posedau sub 3-4 iugăre de teren arabil
- 48 (15,2 %) gospodării posedau sub 4-5 iugăre de teren arabil
- 30 (9,6 %) gospodării posedau sub 5-6 iugăre de teren arabil
- 21 (6,6 %) gospodării posedau sub 7-10 iugăre de teren arabil
- 2 (0,06 %) gospodării posedau sub 11-15 iugăre de teren arabil
- 33 (11,9 %) gospodării nu posedau pământ e arătură proprietate, deși o parte din aceștia făceau însămânțări de toamnă și primăvară pe locuri de zestre, arendate sau lucrate în parte.

În hotarul satelor vecine aveau terenuri arabile următorii:

1. Filip a Știopului (nr. 9), 1 iugăr în Maieru, moștenire.
2. Flore a Ștefănesi (nr. 52), 1 iugăr în Ilva Mică, după soție.
3. Petre a Gachi (nr. 167), $\frac{3}{4}$ iugăr, după soție.

Locuri arabile fără proprietari sau în posesia comunei nu erau.

3. Semănăturile de toamnă și primăvară

Însămânțările de grâu de toamnă se făceau pe o suprafață de circa 93 iugăre, $\frac{3}{4}$ și 7 cupe, repartizarea fiind:

- 138 (53,1 %) gospodării însămânțau până la 2 mierțe
- 40 (12,7 %) gospodării însămânțau 2-4 mierțe
- 14 (4,4 %) gospodării însămânțau 5-8 mierțe
- 2 (0,06 %) gospodării însămânțau peste 8 mierțe
- 92 (23,7 %) gospodării nu făceau însămânțări de toamnă și anume: 63 capi de familie cu sesiuni și case, 14 văduve de-ale acestora, 2 din cei fără case, toate văduvele lor, militarii.

Rotăția pe două părți de hotar a culturilor cu diferitele rectificări anuale de postăți împiedica pe unii să pună grâu de toamnă din cauza parcelei improprii culturii ce o avea sau chiar lipsei de loc.

Însămânțări cu secară de toamnă nu se făceau la Sângeorz.

Semănăturile de primăvară cu diferite cereale și alte culturi (orz, ovăz, hrișcă, in și cânepă), consemnate într-o singură coloană, cu excepția porumbului, însumau la un loc 629 iugăre și jumătate, pe suprafețele medii fiind următoarele:

- 74 (23,4 %) gospodării însămânțau până la 4 mierțe (1 iugăr)
- 107 (33,8 %) gospodării însămânțau 5-8 mierțe (1-2 iugăre)
- 87 (27,7 %) gospodării însămânțau 9-12 mierțe (2,1-3 iugăre)
- 26 (8,2 %) gospodării însămânțau peste 12 mierțe (3 iugăre)
- 22 (6,9 %) gospodării nu puneau cereale de primăvară cum văduvele, îndeosebi fără case, militarii.

Însămânțările cu porumb se făceau din câte 10 câble sau măji, 2 mierțe și 2 cupe de grăunțe ceea ce este echivalent cu circa 1.008 kg. de porumb și cu aproximativ 100 iugăre semănate, repartizate astfel:

- 54 (17,4 %) gospodării însămânțau 1-2 cupe de porumb
- 53 (17,3 %) gospodării însămânțau 3-4 cupe de porumb
- 32 (10,1 %) gospodării însămânțau 5-8 cupe de porumb
- 10 (0,3 %) gospodării însămânțau peste 8 cupe de porumb

Gospodăriile din Sângeorz-Băi în conscripția fiscală din anul 1750

- 167 (54,9 %) gospodării nu însămânțau porumb, adică mai bine de jumătate din capii de familie, întrucât cultura acestei cereale abia se introducea atunci pe Valea Someșului și nu toți aveau locuri potrivite, mai ales de luncă și podereie așezate care în bună parte erau ocupate de zăvoaie și smârcuri, a căror asanare cerea multă muncă. Cu toate acestea, cultura porumbului era deja solid introdusă și peste 10 ani va fi preponderentă, fiecare gospodărie având „mălăiștea” ei.

4. Fânațele și fânurile recoltate, în primul rând de pe loturile personale, sunt consemnate la 1.064 care de fân, din care pe seama unora din alte sate 20 care, rămânând pentru sângeorzeni cantitatea de 1.044 care fân sistem furgon, pe cantități astfel:

- 91 (28,8 %) gospodării recoltau până la 2 care fân;
- 109 (34,5%) gospodării recoltau 3-4 care fân;
- 64 (20,2 %) gospodării recoltau 5-8 care fân;
- 12 (0,4 %) gospodării recoltau peste 8 care fân
- 40 (12,7 %) gospodării nu recoltau fân de pe parcelele proprietatea lor, cei care aveau animale întreținându-le cu fânul obținut de pe fânețe de zestre, arendate sau lucrate în parte, cum făceau și cei ce nu aveau fânuri suficiente.

În preajma pășunilor locale sau în tarlale separate satul mai avea o fâneață comună care era distribuită pentru recoltare în parte, fânul comunal fiind destinat pentru hrana cailor unor oficialități sau patrulare militare la popasuri sau în trecere. La furaje se mai adaugă și ierburile obținute în anii 2-3 de pe partea de hotar aflată în pârloagă ca urmare rotației culturilor, care nu erau înregistrate în tabele.

În satele vecine aveau fânețe sângeorzenii de mai jos:

1. Filip a Știopului, loc de 5 care în Maieru, moștenire;
2. Todor Ogâgău, loc de 2 care în Maieru, moștenire;
3. Vasile a Buii, loc de 3 care în Maieru, moștenire;
4. Scridon a Baranului, loc de 2 care în Rebra, după soție;
5. Constantin Ștefan, loc de 2 care în Maieru, moștenire;
6. Todor Joja, loc de 1 car în Maieru, după soție;
7. George Bolfa, loc de 1 car în Maieru, moștenire;
8. Simion Granca, loc de 6 care în Maieru, după soție;
9. Grigore Miștiu, loc de 3 care în Ilva Mică, ipotecă, gaj;
10. Petre a Gachi, loc de 2 care în Ilva Mică, după soție;
11. Simion Hădărău, loc de 3 care în Ilva Mică, moștenire;
12. Greasin a Dobri, loc de 1 car în Maieru, moștenire;
13. Tănasă Rognean, loc de 3 care în Rodna după soție;
14. George Șpitol, loc de 6 care în Maieru, moștenire.

5. Animale din gospodărie însumau pe comună 338 boi, cai și iepe de tracțiune, 295 vaci de lapte, 149 junci, juninci, costruși, 2.626 oi și capre de lapte, 73 porci (scroafe) de prăsilă de la 2 ani în sus și 206 coșnițe de stupi matcă. Vitele de tracțiune erau clasificate în bune, mediocre și inferioare, la Sângeorz aflându-se numai din această ultimă categorie.

Fiind consemnați numeric la un loc și într-o singură coloană boii și caii, separarea lor pe soiuri se poate deduce cu aproximație, considerând că dacă la o gospodărie era notat numai un singur animal, acela era cal sau iapă întrucât boii nu se țin stingheri. Dacă erau 2 vite, acelea puteau fi boi sau cai, când erau trei neperechea era cal, la patru puteau fi perechi de boi și cai.

Vitele de muncă (boi – cai) se repartizau astfel:

- 55 gospodării (17,4 %) aveau câte un cal sau bou stingher;
- 57 gospodării (18 %) aveau câte doi boi sau cai;
- 23 (7,2 %) aveau câte doi boi și un cal;
- 3 (0,1 %) aveau câte doi boi și doi cai;

Pompei BOCA

- 4 (0,13 %) aveau peste vite de tracțiune;
- 174 (57,2 %) nu posedau atelaje de boi sau cai.

Pe localitate, revenea în medie, la a doua gospodărie reveneau două animale de tracțiune.

Vacile de lapte, efectiv 295 de capete, se țineau la:

- 193 gospodării (61 %) câte o vacă de lapte;
- 46 gospodării (14,5 %) câte 2 vaci de lapte;
- 5 gospodării (1,6 %) câte 3-4 vaci de lapte;
- 72 gospodării (23,9 %) nu aveau asemenea vaci, adică un sfert din capii de familie sau a patra casă.

Junci, juninci și coștruși, în total 149 capete la:

- 23 gospodării (7,2 %) câte o junincă, junc sau coștruș;
- 51 gospodării (16,1 %) câte 2 junci, o junincă și un coștruș;
- 3 gospodării (1 %) câte 3 și peste.

Vițeei sub doi ani și mânzii de aceeași vârstă nu erau conșcriși, între care aflându-se cu siguranță și mai mari.

Oile și caprele de lapte, 2.626 de capete la un loc, erau la:

- 21 de gospodării (6,6 %) câte 1-5 capete;
- 53 de gospodării (16,7 %) câte 6-10 capete;
- 36 de gospodării (11,4 %) câte 11-20 capete;
- 28 de gospodării (8,9 %) câte 21-30 capete;
- 12 gospodării (3,8 %) câte 31-50 capete;
- 4 gospodării (1,1 %) câte 51-80 capete;
- 162 de gospodării nu țineau oi și capre, adică mai bine de jumătate din numărul gospodăriilor.

Porcii de prăsilă (scroafe și vieri) de la 2 ani în sus cu un efectiv de 73 capete, se repartizau astfel:

- 30 gospodari (9,4 %) aveau câte 1 scroafă;
- 11 gospodari (3,5 %) aveau câte 2 porci;
- 3 gospodari (0,1 %) aveau câte 2 scroafe și un vier;
- 2 gospodari (0,06 %) aveau câte 4 și peste;
- 270 gospodari (86,9 %) nu aveau asemenea porcine, ci țineau tineret până la 2 ani destinat îngrășării, mulți procurându-și spre toamnă grășuni din satele sau târgurile înspre câmpie.

Coșnițe de stupi matcă erau 204, cu următoarea repartizare:

- 37 gospodării (11,7 %) posedau câte 1-2 stupi;
- 23 gospodării (7,2 %) posedau câte 3-5 stupi;
- 3 gospodării (0,1 %) posedau câte 6-10 stupi;
- 253 gospodării (81 %) nu posedau coșnițe de stupi matcă dar, fără îndoială, aveau stupi-roi din anul conșcripției care se făcea toamna, a căror număr putea fi întreit.

Căldări pentru prepararea rachiului erau două, la frații Petre și Vasile Oanea și la preotul și învățătorul de la pozițiile 3 și 8, considerate că aduc venit net anual de 1 florin de fiecare posesor, după care plăteau o cotă de impozit.

Căldare de preparat bere era una, părtași fiind Vasile cel Mare Oniț a lui Gavrilă, venitul anual fiind de asemenea câte 1 florin supus impozitării.

Gospodăriile din Sângeorz-Băi în conscripția fiscală din anul 1750

6. Impozitele plătite de gospodarii contribuabili în anii 1748 și 1749 sunt redade în florini și cruceri sau creițari (câte 60 la un florin și nu 100) și aceștia din urmă chiar în optimi. Sunt menționate la pozițiile respective motivele pentru care erau scutiți. Totalul acestora a fost de 1.507 florini 49 cruceri și, respectiv, 1.917 florini 23 cruceri, sporul de la un an la altul fiind de peste un sfert. Scutirile sunt motivate după cum urmează:

a) Primarii comunelor, notați cu judex pagi, în Sângeorz fiind:

- în 1748, Andrei Șpaimoc (poz. 122), gospodar fruntaș;
- în 1749, Vasile Mărcuș (poz. 86), gospodar înstărit;
- în 1750, Oprea a Pintileși (poz. 59), gospodar fruntaș.

Funcțiunea de primar și subprimar dura numai un an și se alegeau în luna decembrie, mai rar în ianuarie, în prezența unui senator împuternicit de magistratul Bistriței care administra ținutul Văii Rodnei, cum se spunea atunci.

b) Subprimarii comunei Sângeorz (subvillicus) erau:

- în 1748, Vasile a lui Nicolai (poz. 115) cu stare materială slăbuță, fiind probabil și gospodar mai tânăr;

- în 1749, Oniga a Varvari (poz. 98), gospodar mijlocăș;
- în 1749, Lupul a Lichi (poz. 176), gospodar mai tânăr;
- în 1750, George a Orșa (poz. 186), de stare mijlocășă.

c) Pescari scutiți de dări în schimbul peștelui furnizat:

- în 1748, Grigore Jarda și în anii următori, Istrate Sohorca, ion Budușan și în anii următori Pintileși Budușan, ide;

- în 1749 Oanea Domide și în 1750.

d) Scutiri pentru incapacități de muncă cum era Gabor Joja (poz. 36), văduva Maria Dupoae; persoană debilă ca văduva Senia Popii, Nastasia Pușcașului, Șofronea lui maxim sau cerșetoare ca Măriuța Rusi, Anuța Ilieș.

e) Scutiri în primii trei ani de căsătorie a tinerilor: Dănilă Slobodnic (poz. 82), Toader Râmbuli (poz. 196), Gabor a Lupului (poz. 13).

f) Scutirea celor trei soldați în detașare pentru cai.

g) Scutirea celor șase preoți, a călugărului și învățătorului pentru funcțiunile ce îndeplineau pe baza documentelor prezentate care îi îndreptățea ca să nu plătească dări după averea ce posedau: pământuri, semănături, animale, precum și morile de apă pentru măcinat posedate de preoții de la poz. 1 și 3.

Pentru conscrierea bunurilor impozabile, comisia de impunere formată din doi senatori ai magistratului Bistriței și un cancelist, convoca toți capii de familie în adunare generală obligatorie, declararea averii posedată fiind publică în auzul celor prezenți și supusă unor verificări riguroase bazate și pe informațiile primite de la agenți tocmiți cu recompensă, astfel că tabelele conțin date foarte apropiate de realitățile existente, omiterea de bunuri fiind aspru sancționată, chiar pe loc.

Recapitulând starea materială a gospodarilor din Sângeorz după elementele și bunurile cuprinse în această conscripție se obține o imagine destul de clară asupra economiei satului, rezultând că:

- 10 % erau țărani înstăriți utilizând forțe de muncă angajate în tot cursul anului la muncile agricole și creșterea vitelor;

- 50 % erau țărani mijlocași trăind din propria lor muncă;

- 30 % erau țărani cu pământ și vite puține, întregindu-și existența din activități în afara gospodăriei;

- 10 % o constituia sărăcimea satului și cei cu alte îndeletniciri care își câștigau cele necesare traiului muncind la alții cu brațele mai mult pe produse alimentare și țesături, îmbrăcăminte.

Pompei BOCA

Conscripții fiscale similare cu privire la Sângeorz și satele de pe Valea Rodnei, unele cu date și mai numeroase, se află la arhivele Statului din Cluj-Napoca dintre anii 1755/6 - 1763/4 în fondul orașului Bistrița, din care se pot culege mai departe importante informații cu privire la structura economică și socială, a continuității familiilor până la intrarea în granița militară din timpul căreia arhiva regimentului și a multor comune fiind distruse în 1848/1849, documente sporadice se mai găsesc în arhivele din Viena, fondul unităților militare.

Onomastica și originea etnică a familiilor din Sângeorz

La scrierea numelor capilor de familie în tabele, deși s-a făcut de canceliști sași, a fost păstrată în bună parte vechea onomastică românească folosindu-se în majoritatea cazurilor forma genitivală a numelui de familie cu „a lui”, adică Ion a lui Irimie a Luchi. Trebuie avut în vedere faptul că îndată după anul 1700 s-a introdus administrația austriacă până la sate în legătură cu evidența și încasarea impozitelor imperiale cu înregistrarea numelor contribuabililor, prima conscripție fiscală de acest gen fiind făcută în anii 1720/1721 pe fiecare localitate în parte, fapt ce a impus stabilirea definitivă a unui nume de familie fix, stabil, la care să adauge cel de botez transmîțându-se de la o generație la alta în toate catastifele ce se întocmeau, inclusiv matricolele parohiale, cele de stat introducându-se abia în 1895.

Numele sunt scrise în tabele folosindu-se alfabetul latin adaptat în limba germană și maghiară cu litere pentru a exprima unele sunete românești mai deosebite și care nu aveau corespondent în cele două limbi, spre a reda nume așa cum erau pronunțate atunci de sângeorzeni, chiar cu unele modificări de la un om la altul, după cum urmează:

- i = j (Jlenj, a luj, a Buj, a Utalji, Spajmok, Simjuon);
- c = k (Kirkul, Bulbuk, Lazurki, Luki, Tekla, Nicolaj);
- ci = cs (Lucsul, Szucsul(;
- gi = gy și gj (Gyorgyi, Gyorgyje);
- s = sz, ss (Huszar, Rusz, Szimjuon, Vassille, Szasului);
- ș = s, sch (Borsi, Buduschan, Petrasch, Gyorgyesch);
- ț = tz (Anitzi, Kretzul, Halitza, Hârtutz, Enutz);
- ț = cz (Muzstaczi, Mintucza, Mihercza);
- ni = ny (Nyamtz, Onnyi, Szenyi);
- li = ly (Illyes, Mihaly);
- f = ph (Stephan, Stephaneszi);
- ci = ty (Timotty, Dottye, Nytyitta).

Proveniențele numelor de familie din Sângeorz este de la:

- *nume de botez:* Alexa, Andrei, Andrieș, Anton, Andron, Florea, Demian, Doroftei, Domide, Dumitru, Dumitraș, Gabor, Gavrilă, Grigore, George, Georgieș, Ion, Ionel, Ilieș, Lica, Luca, Lupu, Macavei, Mărcuș, Marica, Maxim, Mihăilă, Moga, Nicolai, Nicoară, Oania, Oprea, Petre, Pătraș, Petri, Pinte, Timofte, Todor, Savu, Scridon, Simion, Siminic, Solovăstru, Vasile, Ștefan, Ursu.

- *nume de botez feminine și văduve după soți:* Andreesi, Anisie, Angelini, Aniți, Andreșoiaia, Bontoaia, Bulzoaia, Căntoiaia, Drăghicioaia, Gagea, Larioniasa, Lupoiaie, Marica, Mintuță, Miherta, Nastasia, Onoae, Oproae, Pintileasa, Tecla, Varvari, Sofrone.

- *de la ocupații:* Dăbălar, Husar, Luntraș, Olar, Pușcaș, Strugari, Vraciu, Cărbune, Dărăban, Cimpoeșu, Pop, Suci.

- *de la porecle:* Bolfă, Bulbuc, Crețul, Cel Mare, Mustață, Neamțu, Tăpălagă, Sasu, Șteopu, Buta, Rusu, Baran, Hădărău, Bota.

- *de la localități:* Borgovan, Budușan, Buia, Leșanu, Măierean, , Rebreanu, Rognean, Sigmirean, Moroșan.

Gospodăriile din Sângeorz-Băi în conscripția fiscală din anul 1750

- *nume specifice Sângeorzului*: Bercea, Cotroi, Gabor, Haliță, Hâruga, Huluduc, Ionel, Jarda, Joja, Luciu, Ogâgău, Orșa, Râmbulea, Siminic, Sohorca, Șpaimoc, Șorobetea, Utalea, Vraciu, Tahâș.

- *alte nume*: Buga, Badi, Cârcu, Dobre, Huhu, Ivu, Mihoc, Obreja, Ordate, Slobotnic, Șuhanul, Mistiu, Jikovan.

- *nume maghiare-germane*: Kasvaj, Șpittyl.

Deși canceliștii care au întocmit tabelele erau străini de neam și lege au consemnat numele contribuabililor conform structurii limbii române, scriind întâi numele de botez și apoi cel de familie, aproape peste tot sub forma genitivală (al cui): Precup a Buii, Grigore a Flori, Lupul a Lichi, Irina a Petri (soț), Vasile a Savului, Ion a lui Mihăilă, Precup a lui Anton ș. a., sistem onomastic utilizat și de confrății latini, neamurile germanice și slave, în schimb maghiarii fac excepție: scriu întâi numele de familie și apoi cel de botez, căci așa este caracterul limbii lor pe care l-au impus și altora când au devenit mai puternici.

Conscripția fiscală din 1750 atestă în mod concret că populația Sângeorzului era curat românească, din 316 capi de familie numai doi erau de alt neam. Unele nume, la înregistrarea lor de către canceliști străini, au suferit modificări, iar altele câteva poartă influențe slave, urmare a originii din ținuturile nordice carpatine, slovace și rutene, unde strămoșii lor români au căutat locuri mai prielnice, pentru ca mai târziu o parte din urmași să revină în zonele someșene aducând cu ei împrumuturi de obiceiuri, elemente de grai, de nume și îmbrăcăminte, cărora băștinașii le-au spus ruși fiindcă veneau din țări cu populație slavă. Afinitățile puternice păstrate au determinat rapida lor contopire în sânul autohtonilor români, ca rude mai îndepărtate revenite pe plaiurile străbune (vezi Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX : cercetări de demografie istorică*, București, 1971, p. 25-80). Stabilirea unor familii, chiar și de români, în localitățile ținutului năsăudean, se făcea cu aprobarea obștii satului după câțiva ani de ședere temporară, căci pe lângă verificarea vredniciei, comunitatea îl făcea părtaș la bunurile de folosință comună, pășuni, păduri, plus dobândirea unui lor gospodăresc la care aveau dreptul în primul rând rudele, vecinii, sătenii. Această veche tradiție s-a păstrat și în timpul regimului de graniță militar, când străinii n-au putut dobândi proprietăți de case și pământuri, îngăduiți fiind numai așa-ziii „jeleri” la muncile gospodărești ale grănicerilor, locuind în case închiriate sau construite de ei pe mici loturi concesionate condiționat.

Așa-zisele tradiții că Sângeorzul a fost întemeiat de ruși, iar Leșu de poloni, fac parte din scornelile unor istorici reacționari care au încercat să nege permanența dintotdeauna a românilor de pe aceste meleaguri, negând sau răstălmăcind documentele arheologice și istorice, plâsmuiri strecurate și în mintea unor cărturari români mai creduli, pentru a acoperi trecutul milenar al românilor din Sângeorz, cu numele câtorva familii de confrăți reveniți din părțile slovace sau galițiene pe plaiurile străbune, poreclite de localnicii lângă care s-au așezat de „ruși” sau „leși” din cauza influențelor slave asimilate (vezi Ștefan Buzilă, *Monografia comunei Poiana, Bistrița*, 1910, p. 17). Din 316 nume de familie înșirate în tabele doar vreo 45 sau 14,2 % erau în 1750 cu izuri slave purtate de circa 16 neamuri ca: Dobre, Haliță, Huluduc, Jarda, Joja, Ogâgău, Orșa, Râmbulea, Sfrengu, Sohorca, Șorobetea, Utalea, Vraciu, Tahâș, Rusu, Șpaimoc, toate celelalte nume de familie provenind de la nume de botez bărbătești, femeiești, ocupații, porecle, localități și alte câteva deformatate de canceliști.

Viața umană pe teritoriul Sângeorzului datează din epoca bronzului, într-o trăire neîntreruptă în epocile traco-dacă, daco-romană, de-a lungul perioadei migrațiilor fiind așezare importantă la extinderea dominației ungare pe Valea Someșului Mare după anul 1100, odată cu care minele de la Rodna au intrat în posesiunea regalității instituindu-se paza armată a zonei miniere cu posturi înaintate la Șanț și Sângeorz încredințată călugărilor cruciați dominicani. Aceștia depindeau de mănăstirea (abația) catolică din Rodna de la a cărei biserică-

Pompei BOCA

-catedrală se mai păstrează zidăria unui impozant turn. Postul de pază de la Sângeorz, instalat pe culmea dealului și în strâmtura de la tunel, și-a luat de protector după obiceiul catolic pe Sfântul Gheorghe, nume transmis cu timpul și vechii așezări românești consemnată astfel în documentele următoare: Sanct Gurgh în 1425, ZentGyurgy în 1440, Senthgeorgh în 1542, Sângeordz în 1598, Singiordz în 1723, Sângeorz în 1803, formă românizată, așa cum la colonizare sașii au rebotezat satele în care s-au așezat cu Sân-Iacob, Sânt-Ioan, Sân-Mihai. Odată cu invazia tătară din 1285 călugării cruciați au dispărut de pe Valea Rodnei, dar denumirea a rămas în acte și chiar la românii băștinași pe linia credinței creștine de rit oriental.

În cursul timpului populația Sângeorzului s-a completat cu familii venite din satele învecinate sau mai îndepărtate, dar au și plecat purtând numele localității, în 1750 fiind la:

- Maieru: Sângeorzan Vasile, Gavrilă, Niculai, Ion, Sandul, Vasile și iar Vasile, inclusiv pe Ilva mare și Măgura;

- Rodna: Sângeorzan Ștefan, Ion, Vasile și iar Ion, inclusiv Șanț;

- Ilva Mică: Sângeorzan Gavrilă, Toader și Ion;

- Feldru: Sângeorzan Savul și Ștefan;

- Rebra: Sângeorzan Vasile și Dumitru;

- Rebrîșoara: Sângeorzan Filip;

- Năsăud: Sângeorzan Partenie și Miron.

La aceștia se adaugă sângeorzeni ajunși prin comitatele iobăgești de pe Someș și alte ținuturi, inclusiv în Moldova.

Privitor la familia Strugari, existentă și în Sângeorz la 1750, se spune după o tradiție scornită că: „s-a tras din țigani, de unde veniți? Dumnezeu îi știe și deoarece reprezentantul ei lucra cu strungul, le-au dat numele de Strugari” (Ștefan Buzilă, *Monografia comunei Poiana, Bistrița*, 1910, p. 17-18). Mai întâi strungul nu a fost și este o meserie țigănească, ci practică de români din străvechime. În satele de la Feldru în sus sunt înregistrate în conscripția amintită 8 familii purtând acest nume, toate cu gospodării mijlocașe și câteva chiar înstărite, care au fost înjghebate de multe generații, între înaintași aflându-se și unii destoinici în prelucrarea lemnului cu strungul, meșteșug transformat în nume, așa cum alții au fost morari, olari, dubălari, cărbunari la mine, suci sau jocari, au cânta cu cimpoiul, au fost vraci ș. a. Pe lângă aceasta, țiganii din Transilvania au fost dezrobiți de împărăteasa Maria Terezia prin anul 1746 cu fixarea unui domiciliu obligatoriu unde abia au reușit să-și înjghebeze bordeie pe loc sătesc, ocupându-se mai mult cu meșteșugul fierăritului, confecționarea de unelte casnice, muzicanți ceterași, mai anevoie ca lucrători pe la gospodari și unele activități agricole. În 1750, la Sângeorz nu se aflau țigani, iar în 13 sate din ținutul năsăudean trăiau câte 1-2 familii purtând nume ca Grigore Țiganu, Vasile Țiganu, Sandul Țiganu, fiind conscrise separat sub denumirea de „zingari”, majoritatea posesori de bordei și câte un cal și câțiva chiar câte o vacă de lapte.

Familiile având nume Neamțu ori Sasu sunt de fapt români veniți din strămutare sau care au lucrat un timp prin satele săsești din ținutul bistriței, porecliți de localnici „Sasu” sau cel care era s-a întors dintr-un sat săsesc, de necaz ori și-a împlinit rostul, iar dacă mai vorbea și săsește a fost poreclit „Neamțul”. Sașii și germanii, având o situație privilegiată, cei din ținutul Bistriței oameni liberi și din celelalte sate cu posibilități mai ușoare de răscumpărare de la stăpânul feudal, nu schimbau situația lor pentru a se așeza printre români având în acele vremi o stare de supuși având sarcini cu mult mai grele. Pe de altă parte, comunitățile săsești ale românilor someșeni nu îngăduiau așezarea străinilor întrucât deveneau părtași la bunurile comune, dobândeau moșii, fiind în același timp oamenii stăpânirii. Excepție făceau cei care se ocupau cu mineritul la Rodna ori împlineau temporar anumite slujbe pentru stăpânire.

Cei cu numele Anisie, Aniți, Angelini, Gagea (Gacea), Lica (Vasilica), Mintuța, Șofrone, Varvari sunt, fără îndoială, fiii văduvelor cu acest nume de botez, nume devenite apoi capi de

Gospodăriile din Sângeorz-Băi în conscripția fiscală din anul 1750

familie și nicidecum copiii din flori, a căror onomastică era distinctă. Multe nume de botez au ieșit din uz devenind de familie: Blaga, Domide, Gabor, Ilieș, Lică, Lupu, Mărcuș, Mihoc, Nuțu, Nicoară, Moga, Oanea, Pătraș, Pinte, Savu, Siminic, Vasioc, Istrate. Un studiu asupra numelor sângeorzene ar fi de un real folos¹.

¹ *Oameni, fapte, locuri*, în „Plaiuri Năsăudene și Bistrițene”, Cluj-Napoca, 16, 1987, p. 52-66 (număr îngrijit de Clemente Plăianu și Ironim marțian).

Localitatea Sângeorz-Băi în vremea epidemiei de holeră din 1866 - Contribuții documentare -

ANA-MARIA DEAK

Cholera cum o regăsim în documentele secolului al XIX-lea era o boală epidemică gravă, adesea mortală, provocată de o bacterie și caracterizată prin crampe stomacale foarte dureroase, vărsături și diaree, care duc la o puternică deshidratare a organismului.

În localitatea Sângeorz-Băi primele cazuri de holeră au apărut în luna august; epidemia s-a manifestat agresiv în perioada august-noiembrie 1866, vârful epidemiei fiind atins în luna octombrie, 43 de cazuri. Din cele 51 de cazuri, 20 au fost femei, 16 bărbați, 10 băieți și 5 fete. Cel mai învârstă a fost un bărbat de 86 de ani, la polul opus situându-se un prunc de 2 luni. În registrul parohial de decese al localității Sângeorz Băi, preotul local a notat diferite informații precum vârsta, genul celui decedat, cauza morții, dacă a fost sau nu mărturisit¹.

Pentru a preveni răspândirea epidemiei autoritățile au dispus o serie de decizii instructive, consemnate la nivelul antistiilor comunale² care au fost comunicate în cadrul „rapoartelor” administrative săptămânale, convocate de judele cercual în cea de -a șasea zi a săptămânii, sâmbăta în localitatea reședință de cerc. Preoții aveau îndatorirea de a le prezenta credincioșilor principalele acte instructive, duminica după liturghie.

Din rapoartele întocmite de judele cercual al cercului Rodna, Timoce pentru zona Năsăudului și Sângeorz Băi pe luna octombrie a anului 1866, înțelegem gravitatea situației în privința răspândirii holerei în zonă. Spicuim câteva paragrafe din rapoartele zilnice întocmite de autorități și trimise spre comunica populației, în special prin intermediul preoților și a medicului de circumscripție sau a inspectorului de morți.

În raportul din 13 octombrie 1866 autorități recomandă amânarea cursurilor din cauza epidemiei „Școalele Năsăudului toate, și triviale din Sângeorgiu, din cauza holerei ce domnește într-un grad mare în aceste două opide³, nu se vor începe până în noiembrie a.c.; din urmărire, școlarii să nu se trimită nici la Năsăud, nici la Sângeorz, până atunci⁴”.

Două săptămâni mai târziu situația agravându-se s-a insistat asupra autorităților locale să ia măsuri drastice pentru menținerea copiilor departe de focarul epidemiei, acestea fiind directe răspunzătoare de respectarea măsurilor.

În raportul judeului comunal Timoce din 27 octombrie 1866, „Instrucțiunea în contra epidemiei holerei se împărtășește comunelor spre neapărată publicare poporului.

Joia viitoare se încep atât școalele triviale, cât și comunale.

¹ Spovedească

² Primăriilor

³ Orașe.

⁴ Adrian Onofreiu, Claudia Septimia Sabău, *Despre împlinirea celor neîmplinite în Districtul Năsăud- Condițiile administrative de la Măgura (1866-1868) și Șanț (1874)*, Academia Română Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2018, p.55.

Ana-Maria DEAK

Din nou de demandă juzilor a trimite copii la școală în Sângeorgiu, miercurea viitoare, și adică , școlarii vechi Manoil Pavel, nou, Ioan Romanesi.

Juzi comunali rămân responsabili pentru trimiterea pruncilor, să nu fie aduși pruncii și părinții, aduși pin jandarmi, apoi, pentru începerea școalei comunale, regulat¹.

Documentele pe care le publicăm în continuare integral reflectă măsurile profilactice împotriva epidemiei de holeră, precum și impactul devastator al bolii asupra mentalității comunității, imaginea bolii văzută în epocă ca o pedeapsă divină, afectând deopotrivă săraci și bogați, tineri și bătrâni, femei și bărbați.

Școala Trivială în Sângeorzu²

Inclitulul³ Inspectorat scolastic districtual în Năsăud

Din cauză că aici in loco, Sângeorgiu grasează⁴ cholera cam tare, adică cam pe toată ziua sunt câte 3-4 morți, am aflat de scop ca să mai lungesc feriile⁵ până la 15 octombrie a.c, care afacere am și arătat-o domnului Căpitan Suprem fiind aci in loco și carele astă dispozițiune au aflat-o de bună; de una dată⁶ demand⁷ ca de cumva astă boală nu v-a scădea atunci să mai intind una săptămână cu strângerea pruncilor⁸.

Despre astă dispozițiune se face umilita arătare. Sângeorgiu în 10 octombrie 1866
Iosif Georgiță, învățător

Reverendisimului⁹ domn vicar episcopesc greco-catolic Grigore Moisi¹⁰

in loco

Din relațiunile oficiului cercual și a fizicului districtual¹¹ din loco se vede cum că epidemia „Cholera” nu mai inceată in opidu Năsăud.

Pentru aceea vi se face cunoscut cum că feriile școlarilor de la școalele locale se prelungesc până în 1 noiembrie a.c despre ce veți încunoștința Reverendisim Domnia Voastră pe respectivi prin concernenetele¹² protopopiate.

De la prezidiului districtului Năsăud, 11 octombrie 1866,
Căpitan Suprem Bohățel

Școala trivială in Sângeorgiu¹³

Inclitului Inspectorat Scolastic Districtual

In Naseud

¹ *Ibidem*, p.57.

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, fond *Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi*, dos. 38, f .21.

³ Formulă de politețe: prea onoratului

⁴ Sub formă de boală epidemică

⁵ Perioadă de vacanță

⁶ De asemenea/totodată

⁷ Poruncesc/decid/hotărăsc

⁸ Prelungirea vacanței

⁹ Prea Sfințitului/Prea Onoratului

¹⁰ *Idem*, f.23.

¹¹ Medic șef al districtului

¹² Care aveau atribuții și în domeniul sanitar

¹³ *Idem*, 24.

Localitatea Sângeorz-Băi în vremea epidemiei de holeră din 1866

În urma arătării din 10 octombrie a.c se mai face una adăugire cum că din cauză că epidemia nu a mai încetat sau îndelungat' strângerea scolarilor la propunere², prin puternicia³ domnului Jude procesual Tămaș Timoce până la prima noiembrie a.c.

Despre care dispozițiune se face umilita arătare ca subscrisului în toată această privință să nu se poată face imputare, ca să nu trecem săptămână după săptămână mă rog ca Inclitul Inspectorat Scolastic Districtual să aibă bunătate după raportul medicu ce tot a doua zi curge de aici la district să se întomească și să ne demande începerea școalei pe una zi defiptă⁴ altminterea pot eu să zic că până după Crăciun pe aici nu vom vedea pruncii.

Sângeorgiu 14 octombrie 1866,

Iosif Georgiță învățător.

Autoritățile au încercat să ia măsuri sanitare stricte împotriva epidemiei de holeră, cordoane sanitare, izolarea bolnavului și a familiei acestuia, precum și toți cu care intrase în contact pentru a fi supravegheați de medic, închiderea localităților afectate prin cordoane sanitare și verificarea pașaportului de sănătate a fiecărui individ care trecea dintr-o localitate în alta sau dintr-o regiune în alta. În același timp au fost închise școlile, fiecare individ trebuia să fie atent la igiena proprie și a locuinței, să fie bine îmbrăcată și să aibă grijă ce mănâncă. Pe lângă măsurile sanitare populația a apelat și la rugăciunile preoților. Cu toate măsurile sanitare impuse, epidemia a făcut multe victime local, dovedindu-și ineficiența în cele mai multe cazuri.

¹ S-a amânat

² La orele de clasă

³ Hotărârea

⁴ Stabilită

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Registrele confesionale de stare civilă au fost introduse în Transilvania spre sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea de către cultele romano-catolic și reforma .

Registrele parohiale de stare civilă au reprezentat un instrument deosebit, în principal, în ceea ce privea evidența populației. Administrația timpurilor de atunci a exercitat o influență continuă asupra modului de conducere a acestor registre dându-se dispoziții legale în acest sens privind consemnarea nașterilor, botezurilor, căsătoriilor și deceselor. La 1773 împărăteasa Maria Tereza a decretat un „Regulament de recrutare”, capitolul III al acestuia fiind dedicat registrelor parohiale și obligațiile preoților privind completarea acestora¹.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea forul bisericesc greco-catolic de la Blaj a tipărit registre parohiale de stare civilă pe care le-a repartizat parohiilor subordonate, fiind tipărite în limba română. La început s-au folosit caracterele chirilice, trecându-se apoi la scrierea cu caractere latine².

Datorită presiunii statului, registrele de stare civilă au cunoscut o îmbunătățire continuă, astfel că în anul 1850, de exemplu, în registrul cununaților a apărut o rubrică nouă privitoare la starea cununaților (june, văduvi)³.

Timp de peste trei secole, registrele parohiale de stare civilă au fost singurele instrumente a fenomenului de stare civilă, fiind documentele de care se foloseau instituțiile statului pentru dovedirea stării civile ale persoanei⁴.

În cele ce urmează ne vom opri asupra Registrelor parohiale de stare civilă ale parohiei greco-catolice din Sângeorz-Băi, matricula cununaților în perioada 1900-1901. Pentru a fi mai ușor accesibile informațiile am decis utilizarea următoarei numerotări:

- 1 = numele, prenumele și statutul cununaților
- 2 = luna și ziua cununiei
- 3 = locul nașterii, strada și numărul casei
- 4 = confesiunea
- 5 = numele, prenumele, religia, locuința și statutul martorilor la cununia însăși.
- 6 = preotul care a săvârșit cununia
- 7 = vestirea de trei ori și când? dacă au fost dispensați și de la care împiedicări?

¹*Ibidem*, p. 372; Liviu Moldovan, Înregistrarea de către biserici a botezaților, cununaților și înmormântărilor în Țările Române în secolele XVIII – XIX, în Populație și societate. Izvoare de demografie istorică, vol. III, ..., p. 137.

² *Ibidem*.

³ Mircea Brie, *Familie și societate în nord-vestul Transilvaniei (a doua jumătate a secolului XIX – începutul secolului XX)*, Oradea, Editura Universității Oradea, 2008, p. 40.

⁴ Istrate, *Colecția...*, p. 373.

Alexandru DĂRĂBAN

1904

I

1. **Alexandru Bulția – june de plugar, Ioana Pop - jună de plugar.**
2. 25 ianuarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor¹.
6. Filimon și Ana.
Toader și Raveca.
7. a) nu este trecut numele martorilor².
b) Alexandru D. Haliță și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

II

1. **Vasile Șirlincan – plugar, văduv, Mărina Pop, născută Oanea, văduvă de plugar.**
2. 28 ianuarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Strada Principală.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, văduvi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. nu este trecut numele părinților.
nu este trecut numele părinților.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Ioan Marcu, învățător greco-catolic, cu Elisabeta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente⁴.

III

1. **Vasile Oanea – june de plugar, Ana Neamțiu, fiică de plugar.**
2. 1 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Între Uliți.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Costan și Cătălina Măriuș
Ilie și Matroana.
7. a) Ilie Neamț și Costan Oanea.

¹ Începând cu anul 1903 nu mei este trecută vârsta mirilor.

² Începând cu anul 1903 nu mai sunt trecuți martorii.

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), fond Registrele parohiale de stare civile, Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi, Matricula cununaților nr. 612, anii 1884-1911, p. 61 v.-62, poz. 1.

⁴ *Ibidem*, poz. 2.

Alexandru DĂRĂBAN

- b) Alexandru Șt. Buia și Cătălina, soția sa.
- 8. Aurel Chintean.
- 9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

IV

- 1. Maxim Sohorca – june de plugar, Ioana Oanea – fiică de plugar.**
- 2. 4 februarie.
- 3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Sub Delușel.
- 4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
- 5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
- 6. nu este trecut numele părinților.
Tata: Samson.
- 7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Alexandru Sohorca și Saveta, soția sa.
- 8. Aurel Chintean.
- 9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

V

- 1. Victor Șpaimoc – june de zilier, Ana Mărcuș - fiică de zilier.**
- 2. 6 februarie.
- 3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
- 4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
- 5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
- 6. Mama: Dochia
Mama: Măriuca
- 7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Grigore Berciu și Luciana, soția sa.
- 8. Aurel Chintean.
- 9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

VI

- 1. Gavrilă Oproaie – june de plugar, Saveta Șirlincan – fiică de plugar.**
- 2. 8 februarie.
- 3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Rogină.
- 4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
- 5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
- 6. Tata: Larion
Pavel și Sofia.
- 7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Niculae Ion Larionesi și Cătălina, soția sa.

¹ *Ibidem*, poz. 3.

² *Ibidem*, poz. 4.

³ *Ibidem*, poz. 5.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

VII

1. **Petru Strugar – june zilier, Raveca Costan – jună de plugar.**
2. 8 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Între Uliți.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Mama: Ioana
Tănase și Sofia
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Alexandru S. Pop și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

VIII

1. **Dănilă Costan – june de plugar, Floarea (Cl.) Niculai – jună de plugar.**
2. 11 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Donisă și Măriuca.
Mama: Sofia.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Maxim Siminic și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

IX

1. **Condrate Jarda – june, Saveta Cristurean – jună de plugar.**
2. 11 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Ilisie și Palagia.
Donisă și Măriuca.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Grigore Șorecău și Ana, soția sa.
8. Aurel Chintean.

¹ *Ibidem*, poz. 6.

² *Ibidem*, p. 62v – 63, poz. 7.

³ *Ibidem*, poz. 8.

Alexandru DĂRĂBAN

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

X

1. Vasile Utalea –văduv plugar, Maria Mutu – văduvă.

2. 11 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Pe Rogină.

mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.

4. ambii de confesiune greco-catolică, văduvi.

5. nu mai este trecut vârsta mirilor.

6. nu este trecut numele părinților.

nu este trecut numele părinților.

7. a) nu este trecut numele martorilor.

b) George Sfrengeu și Irina, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XI

1. Iosif Ionel – june de plugar, Eugenia Berciu – jună de plugar.

2. 13 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Peste Apă.

mireasa: născută în Sângeorgiu, Valea lui Dan.

4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.

5. nu mai este trecut vârsta mirilor.

6. Tata: Artene.

nu este trecut numele părinților.

7. a) nu este trecut numele martorilor.

b) Grigore Andronesi și Măriuca, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XII

1. Dănilă Miron – june de plugar, Firoana Ionel – jună de zilier.

2. 13 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Peste Apă.

mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.

4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.

5. nu mai este trecut vârsta mirilor.

6. Mama: Eugenia

Mama: Ioana

7. a) nu este trecut numele martorilor.

b) Alexandru Sfrengeu și Măriuca, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

¹ *Ibidem*, poz. 9.

² *Ibidem*, poz. 10.

³ *Ibidem*, poz. 11.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

XIII

1. **Alexa Călini – june de plugar, Todosia Varvari – jună de zilier.**
2. 14 februarie.
3. mirele: născut în Parva.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Anchidim și Dochia
nu este trecut numele părinților.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Ion Nechita Scurtu și Măriuca, soția sa, din Parva.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XIV

1. **Alexandru Șpaimoc – june de plugar, Maria Șorecău – jună de plugar.**
2. 15 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Ion și Saveta.
Mama: Ileana
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Grigore Lupoe și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XV

1. **Maței Mecicu – june de plugar, Cătălina Gagea – jună de plugar.**
2. 21 mai.
3. mirele: născut în Rodna Nouă (Șanț).
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Ion și Matroana.
nu este trecut numele părinților.
7. a) Ion P. Gagea și Ion C. Marica.
b) Leonte Andressi și Angilina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente⁴.

¹ *Ibidem*, poz. 12.

² *Ibidem*, poz. 13.

³ *Ibidem*, p. 63v. – 64, poz. 14.

⁴ *Ibidem*, poz. 15.

Alexandru DĂRĂBAN

XVI

1. **Anton Rus – june de plugar, Ana Costan – jună de plugar.**
2. 21 mai.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Ioan și Saveta.
Donisă și Măriuca.
7. a) Donisă Costan și Ion Ift. Rus.
b) Anton Alexi și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XVII

1. **Iustin Sohorca – învățător, june, Cătălina Jojă – jună de plugar.**
2. 26 mai.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Silviu Sohorca preot greco-catolic, Laura cândva Budurlean.
Tata: Alexa.
7. a) Alexandru Și. Buia și Simion M. Sohorca.
b) Ion Marcu și Elisabeta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XVIII

1. **Vasile Șirlincan – june de plugar, Ileana Dobra – jună de plugar.**
2. 29 mai.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Pavel și Sofia.
Anton și Trefelia.
7. a) Pavel Șirlincan și Anton Dobra.
b) Toader Hâruga și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 16.

² *Ibidem*, poz. 17.

³ *Ibidem*, poz. 18.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

XIX

1. **Anton Jojă – june, Maria Mișciu.**
2. 13 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. nu este trecut numele părinților.
Larion și Melana.
7. a) Ion Varvari și Larion Mișciu.
b) Ion Varvari și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XX

1. **Samson Oanea – văduv plugar, Dochia Lupoe – văduvă de plugar.**
2. 14 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Sub Delușel.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, văduvi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. nu este trecut numele părinților.
Mama: Mădălina din Măgura.
7. a) Silivan Alexi și Măriuca.
b) Silivan Alexi și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXI

1. **Alexandru Dărăban – june, notar diplomat, Leontina Pop – jună.**
2. 17 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Sub Pogor.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Greasin și Titiana
Emilia, văduvă, Rebra.
7. a) Ioan Marcu și Greasin Dărăban.
b) Constantin Pop și Angelina din Feldru și Aurel Chintean cu Alexandrina, soția sa.
8. preot P. Făgărășan.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 19.

² *Ibidem*, poz. 20.

³ *Ibidem*, poz. 21.

Alexandru DĂRĂBAN

XXII

1. **Vasile Duhaschi – june, Irina Jojă**
2. 23 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Ulița Moroșanului.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Ulița Moroșanului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Tănasă și Palagia.
Orfană.
7. a) Ioan Varvari și Tănase Duhaschi.
b) Ilisie Pop și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXIII

1. **Costan Siminic, Eugenia Borgovan.**
2. 1 august.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, văduvi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. nu este trecută vârsta părinților.
nu este trecută vârsta părinților.
7. a) Toma Puițieu și Isip Marica.
b) Grigore Puițeu și Todora, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXIV

1. **Maxim Ilieș - june de plugar, Maria Gabor – jună de plugar.**
2. 3 septembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Mama: Ioana.
Tata: Simion.
7. a) Mihăilă Costan și Maftei Gabor.
b) Vasile Măriuș și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 22.

² *Ibidem*, poz. 23.

³ *Ibidem*, poz. 24.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

XXV

1. **Dănilă Haliță – plugar, Ileana Niculai – văduvă de plugar.**
2. 5 septembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, văduvi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. nu este trecută vârsta părinților.
nu este trecută vârsta părinților.
7. a) Ilie Măriuș și Alexandru D. Haliță.
b) Ieremia Șorobetea, învățător pensionar și Elena Domide, învățătoare, văduvă.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXVI

1. **Gavrilă Partene – june de plugar, Gacea Strugar – jună de plugar.**
2. 8 septembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Maței și Senia.
Gavrilă și Irina.
7. a) Toma Puițeu și Maței Buia.
b) Grigore Ruști și Nastasia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXVII

1. **Solomon Ciocan – june de plugar, Ioana Mihoc – jună de plugar.**
2. 17 septembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Larion și Saveta.
Mama: Nastasia.
7. a) Alexandru Cucu și Niculae Georgeș.
b) Alexandru Cucu și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, p. 65v. – 66, poz. 25.

² *Ibidem*, poz. 26.

³ *Ibidem*, poz. 27.

Alexandru DĂRĂBAN

XXVIII

1. **Dumitru Morar – văduv, Floarea Mărcuș - jună de plugar.**
2. 30 septembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică, mirele văduv, mireasa celibă.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. nu este trecut numele părinților.
Mama: Măriuca.
7. a) Ioan S. Niculai și Iacob Mărcuș.
b) Silivan Alexi și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXIX

1. **Andron Zlate – june faur, Firoana capra – jună de faur.**
2. 12 noiembrie.
3. mirele: născut în Rodna Veche.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Prund.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Mama: Melintia
Demian și Iftinia
7. a) Ioan Covaciu și Pavel Gros, țigani fauri.
b) Pavel Gros, faur și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXX

1. **Iovu Pop – june de plugar, Floarea Gălușcă.**
2. 24 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută Maieru.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Tata: Anchidim.
Orfană.
7. a) Vartolomei Șorobetea și Anchidim Pop.
b) nu este trecut nici un nume.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 28.

² *Ibidem*, poz. 29.

³ *Ibidem*, poz. 30.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

XXXI

1. **Alexa Coman – june, Măriuca Jarda – jună.**

2. 26 noiembrie.

3. mirele: născut în Borșa (Marmația).

mireasa: născută Sângeorgiu, Pe Rogină.

4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.

5. nu mai este trecut vârsta mirilor.

6. nu este trecut numele părinților.

Alexa Jarda și Ana.

7. a) Maftai Buia și Alexandru Dănilă Haliță.

b) Alexandru Filimon Bulța și Ana, soția sa.

8. Aurel Chinteuan.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXXII

1. **Alexandru Cucu – june, Dochia I. Tahâș născută Andressi, văduvă.**

2. 26 noiembrie.

3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.

mireasa: născută Sângeorgiu, Valea Borcutului.

4. ambii de confesiune greco-catolică, mirele celib, mireasa văduvă.

5. nu mai este trecut vârsta mirilor.

6. Mama: Ioana Cucu văduvă

nu este trecut numele părinților.

7. a) Ilie Măriuș primar și Maxim Siminic.

b) Maxim Siminic și Măriuca, soția sa.

8. Aurel Chinteuan.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

*

Căsătorii = 32 toate fiind între persoane de confesiune greco-catolică, 17 perechi fiind celibi, celibi+văduvi au fost 4, iar văduvi 1.

Cununiile = 1 săvârșită de preotul P. Făgărășan, , iar 31 de preotul Aurel Chinteuan.

Născuți în alte localități = 4 miri (1 Parva, 1 Rodna Nouă - Șanț, 1 Rodna Veche, 1 Borșa Marmația) și 1 mireasă în Maieru.

Părinții mirilor:

- nu este menționat numele ambilor părinți sau a unuia dintre părinți în 17 cazuri

- 14 cazuri cu mame văduve sau numai cu menționarea mamei.

- 6 cazuri cu tată văduv sau numai cu menționarea tatălui.

Orfani = 2

Impediment canonice: nu au fost.

Nu este trecut vârsta mirilor.

Nu se mai menționează numele martorilor în 13 cazuri, iar la restul se revine asupra prezentării numelui martorilor. Într-un caz nu este specificat numele nașilor.

În privința nașilor: o pereche a fost din Parva, iar altă pereche din Feldru.

¹ *Ibidem*, poz. 31.

² *Ibidem*, poz. 32.

Alexandru DĂRĂBAN

1905

I

1. Iovu Buia – june de plugar, Raveca Irimie Andressi născută Gagea – văduvă de plugar.

2. 9 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Ulița Principală.
mireasa: născută Sângeorgiu, Valea Borcutului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, mirele celib, mireasa văduvă.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Mama: Todora.
Isac și Melania.
7. a) Ioan Buia și Ioan Andressi.
b) Larion Miron și Cătălina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

II

1. Ioan Costan – june de plugar, Ioana Ciocan – jună de plugar.

2. 9 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
mireasa: născută Sângeorgiu, Ulița principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Maxim și Ileana.
Larion și Saveta.
7. a) Larion Ciocan și Maxim Costan.
b) Toma Puițeu și Sofronia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

III

1. Terente Popârțac – june de zilier, Maria Berciu – jună de zilier.

2. 11 februarie.
3. mirele: născut în Rodna Nouă (Șanț).
mireasa: născută Sângeorgiu, Ulița Malului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Mama: Ioana.
Mama: Saveta.
7. a) Ioan Andressi și Niculae Jarda.
b) George Cotul și Solomia, soția sa, din Rodna Nouă (Șanț).
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

¹ *Ibidem*, p. 66v. – 67, poz. 1.

² *Ibidem*, poz. 2.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

IV

1. **Alexandru Mișciu – june de plugar, Cătălina Șot – jună de plugar.**
2. 13 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Larion și Melana.
Larion și Paraschiva.
7. a) Larion Mișciu și Larion Șot.
b) Ioan Puițeu și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

V

1. **Alexandru Haliță – june de plugar, Nastasia Petroe – jună de plugar.**
2. 13 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Ulița principală.
mireasa: născută Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Ilisie Haliță și Eugenia.
Ștefan Petroe și Iftinia.
7. a) Alexandru Sohorca și Ștefan Petroe.
b) Ioan Clem Varvari și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

VI

1. **Gavrilă Mutu – june de plugar, Elisabeta Anton – jună de plugar.**
2. 16 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută Sângeorgiu, Ulița Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. mirele 25 ani, mireasa 18 ani.
6. Tata: Anchidim.
Iacob și Nastasia.
7. a) Iacob Anton și Anchidim Mutu.
b) Vasile I. Lar. Șpaimoc și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente⁴.

¹ *Ibidem*, poz. 3.

² *Ibidem*, poz. 4.

³ *Ibidem*, poz. 5.

⁴ *Ibidem*, poz. 6.

Alexandru DĂRĂBAN

VII

1. **Ioan Alexi – june de plugar, Raveca Ogâgău – jună de plugar.**
2. 18 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută Sângeorgiu, Valea Borcutului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Silivan și Măriuca.
Roman și Ileana.
7. a) Silivan Alexi și Roman Ogâgău.
b) Ioan Ogâgău și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

VIII

1. **Emil Ionel – june de plugar, Cătălina Pop – jună de plugar.**
2. 20 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
mireasa: născută Sângeorgiu, Ulița Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Dănilă și Palagia.
Filip și Nastasia.
7. a) Dănilă Ionel și Filip Pop.
b) Terente Ionel și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, cu dispensă de la gr. VI de consângenitate dată la 6 februarie cu nr. 785².

IX

1. **Vasile Răzvanță – june de plugar, Cătălina Eremia – jună de plugar.**
2. 23 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută Sângeorgiu, Ulița Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Toma și Todosia.
Mama: Măriuca.
7. a) David Răzvanță și Toma Răzvanță.
b) Alexandru Lica și Ana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 7.

² *Ibidem*, p. 67v. – 68, poz. 8.

³ *Ibidem*, poz. 9.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

X

1. **Leon Costan – june de plugar, Ioana Lica – jună de plugar.**
2. 25 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
mireasa: născută Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Maxim și Ileana.
Anton și Cătălina.
7. a) Anton Lica și Maxim Costan.
b) Ioan M. Costan și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XI

1. **George Rățoi – june de plugar, Ana Gabor – jună de plugar.**
2. 27 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Tata: Ioan
Nistor și Cătălina.
7. a) Nistor Gabor și Ion G. Rățoi.
b) Vlasa Andresi și Ana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, cu disp. de la gr. VI de consângenitate dată la 14 februarie cu nr. 1025².

XII

1. **Anton Clement Flore – june de plugar, Cătălina Ogâgău – jună de plugar.**
2. 27 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută Sângeorgiu, Valea Borcutului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Mama: Ioana
Ilie și Todosia
7. a) Ioan Ogâgău și Leon Sfrengu.
- b) Ioan Alexi și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 10.

² *Ibidem*, poz. 11.

³ *Ibidem*, poz. 12.

Alexandru DĂRĂBAN

XIII

1. Leon Gabor – june de plugar, Floarea Rus – jună de plugar.

2. 27 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută Sângeorgiu, Ulița Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Tata: Maxim
Nechita și Palagia
7. a) Nechita Rus și Maxim Gabor.
b) Echim Pop și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XIV

1. Ioan Tahăș - june de plugar, Maria Gagea – jună de plugar.

2. 2 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Ulița Principală.
mireasa: născută Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Tata: Pavel
Ioan și Melana
7. a) Ioan D. Gagea și Pavel Tahăș.
b) Anton Alexi și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XV

1. Ioan Marica – june de plugar, Ana Mărcuș - jună de plugar.

2. 2 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută Sângeorgiu, Ulița Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Iacob și Ioana.
Ioan și Ioana.
7. a) Iosif Marica și Ioan Mărcuș.
b) George Gagea și Ana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 13.

² *Ibidem*, poz. 14.

³ *Ibidem*, p. 68v. – 69, poz. 15.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

XVI

1. **Alexandru Strugar – june de plugar, Maria Pop – june de plugar.**
2. 2 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Ulița Borcutului.
mireasa: născută Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Alexa și Gacea.
Ștefan și Saveta.
7. a) Ioan Ogâgău și Maxim Pop.
b) Maxim Bulția și Lucreția, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, cu disp. de la gr. VI de consângenitate dat la 17 februarie cu nr. 1130¹.

XVII

1. **Ioan Cucu – june de plugar, Maria Haliță – jună de plugar.**
2. 4 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Mama: Ioana.
Tata: Iacob.
7. a) Alexandru Cucu și Iacob V. Haliță.
b) Alexandru Cucu și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XVIII

1. **Ioan al George – văduv plugar, Irina Petrașc – jună de plugar.**
2. 4 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică, mirele văduv, mireasa celibă.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Nechita și Nastasia.
Iacob și Ileana.
7. a) Ștefan Marica și Nicolae Georgeș.
b) Ilie Măriuș și Ana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 16.

² *Ibidem*, poz. 17.

³ *Ibidem*, poz. 18.

Alexandru DĂRĂBAN

XIX

1. Tofan Puițeu – văduv plugar, Paraschiva Buia născută Bouțian – văduvă de plugar.

2. 4 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, văduvi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. nu este trecut numele părinților.
nu este trecut numele părinților.
7. a) Terente Ionel și Iacob Cârțu.
b) Maxim Costa și Ileana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XX

1. Iosif Pop – văduv plugar, Iftinia Șpaimoc născută Verzar – văduvă.

2. 9 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută în Maieru, locuitoare în Sângeorgiu.
4. ambii de confesiune greco-catolică, văduvi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. nu este trecut numele părinților.
nu este trecut numele părinților.
7. a) Ioan Șpaimoc și Alexandru Gagea.
b) Iacob Cordoș și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXI

1. Ioan Ciocan – june de plugar, Paraschiva Buia – jună de plugar.

2. 11 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Strada Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Larion și Saveta.
Ion și Cătălina.
7. a) Ioan Larionesi (Condrea) și Toma Puițeu.
b) Niculae Larionesi și Cătălina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, cu dispensă dată sub nr. 1772 – 19 ani?³.

¹ *Ibidem*, poz. 19.

² *Ibidem*, poz. 20.

³ *Ibidem*, p. 69v. – 70, poz. 21.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

XXII

1. **Valer Urda – june, Ecaterina Andresi – jună de plugar.**
2. 20 mai.
3. mirele: născut în Măgura.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Ulița Malului.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Maței și Nastasia din Măgura.
Ioan și Melana.
7. a) Ștefan Buia și Lazar Urdă.
b) Isac Ruști și Domnița, născută Dărăban, soția sa, din Măgura.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXIII

1. **Mihai Cicedea – june de plugar, Ana Costan – jună de plugar.**
2. 19 iunie.
3. mirele: născut în Parva.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. Mirele 24 ani, mireasa 20 ani.
6. Ioan și Ana din Parva.
Iacob și Saveta.
7. a) Pantelimon Oanea și Ion Cicedea din Parva.
b) George Cicedea și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXIV

1. **Arsinte Lazar – june de plugar, Marina Haliță – jună de plugar.**
2. 19 iunie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Ulița Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Tata: Ilie, văduv.
Ilisie și Eugenia.
7. a) Ilisie Haliță și Donisă Lazar.
b) Simion V. Șirlincan și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 22.

² *Ibidem*, poz. 23.

³ *Ibidem*, poz. 24.

Alexandru DĂRĂBAN

XXV

1. Gherasim Mutu – june de plugar, Aurelia Cristurean.

2. 19 iunie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Tata: Anchidim, văduv.
Casian și Saveta.
7. a) Leonte Andresi și Vasile Mutu.
b) Filip Varvari și Firoana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXVI

1. Ieronim Ilieș - june de plugar, Maria Strâmbu – jună de plugar.

2. 24 iunie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Ulița principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Nechita și Ioana.
Alexandru și Mărina.
7. a) Alexandru Strâmbu și George Rățoi.
b) Gavrilă Oproae și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXVII

1. Ștefan Costan, Catarina Larionesi.

2. 12 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu.
mireasa: născută în Sângeorgiu.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecută vârsta mirilor.
6. Maxim Costa și soția sa.
Mama: Raveca Larionesi, văduvă.
7. a) Maxim Costan și Raveca Larionesi.
b) Toma Puițeu și Șofronia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 25.

² *Ibidem*, poz. 26.

³ *Ibidem*, poz. 27.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1904-1905

XXVIII

1. **Ioan Clipotă, Catarina Râmbulea.**
2. 15 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu.
mireasa: născută în Sângeorgiu.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Mama: Gacea Clipotă.
Tata: Mihai Râmbulea.
7. a) George Rățoi și Ana, soția sa.
b) George Rățoi și Ana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXIX

1. **Login Lazar Șorecău, Marina Alexi.**
2. 12 august.
3. mirele: născut în Sângeorgiu.
mireasa: născută în Sângeorgiu.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. mirele 23 ani, mireasa 17 ani.
6. Mama: Ioana Costan Șorecău.
Simion Alexi și Ioana Georgeș.
7. a) Alexandru Gagea și Palagia Șorecău, soția sa.
b) Alexandru Gagea și Palagia Șorecău, soția sa.
8. Alexandru Avram.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXX

1. **Nicolau Rulean, Victoria Utalea.**
2. 29 octombrie.
3. mirele: născut în Năsăud.
mireasa: născută în Sângeorgiu.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. mirele 26 ani, mireasa 22 ani.
6. nu este trecut numele părinților.
nu este trecut numele părinților.
7. a) George Zegrean și Petru Catarig din Năsăud.
b) Petru Catarig și Floarea Pop, Dr. Octavian Utalea și Măriuca Strâmbul.
8. Alexandru Avram.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, p. 70v. – 71, poz. 28.

² *Ibidem*, poz. 29.

³ *Ibidem*, poz. 30.

Alexandru DĂRĂBAN

XXXI

1. **George Șpaimoc, Firoana Strâmbul.**
2. 20 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu.
mireasa: născută în Sângeorgiu.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. mirele 25 ani, mireasa 20 ani.
6. Ioan Șpaimoc și soția sa.
Alexandru Strâmbul și soția sa.
7. a) Iacob Ciocan și Ioan Cl. Buia.
b) Iacob Ciocan și Paraschiva Buia.
8. Alexandru Avram.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXXII

1. **Maxim Sfrengeu, Angelina Vasilca.**
2. 23 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu.
mireasa: născută în Maieru.
4. ambii de confesiune greco-catolică, celibi.
5. mirele 25 ani, mireasa 20 ani.
6. Ioan Sfrengeu și soția.
Tata: Candale Vasilca din Maieru.
7. a) Ștefan Buia și Anton Lica.
b) Alexandru Sfrengeu și Măriuca Mihertia.
8. Alexandru Avram.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

*

Căsătorii = 32 toate fiind între persoane de confesiune greco-catolică, 28 perechi fiind celibi, celibi+văduvi au fost 2, iar văduvi 2.

Cununiile = 4 săvârșite de Alexandru Avram, iar 28 de preotul Aurel Chintean.

Născuți în alte localități = 4 miri (1 Parva, 1 Rodna Nouă - Șanț, 1 Rodna Veche, 1 Măgura) și 2 mirese în Maieru.

Părinții mirilor:

- nu este menționat numele ambilor părinți sau a unuia dintre părinți în 6 cazuri

- 8 cazuri cu mame văduve sau numai cu menționarea mamei.

- 9 cazuri cu tată văduv sau numai cu menționarea tatălui.

Orfani = nu au fost

Impediment canonice: nu au fost.

Nu este trecut vârsta mirilor 26 de cazuri

Se revine asupra prezentării numelui martorilor.

În privința nașilor: o pereche a fost din Rodna Nouă (Șanț), alta din Măgură și una din Năsăud.

¹ *Ibidem*, poz. 31.

² *Ibidem*, poz. 32.

ION CIOCAN ȘI ÎNVĂȚĂTORII DIN SÂNGEORZ-BĂI

DORIN DOLOGA

Instaurarea regimului dualist în Transilvania a însemnat intensificarea politicii de deznaționalizare a românilor, acestora fiindu-le interzisă însăși condiția de națiune. Legea naționalităților din anul 1868 recunoștea existența în Transilvania a unei singure națiuni, cea maghiară. Școlile românești au fost printre cele mai afectate instituții de această politică. În scopul maghiarizării românilor a crescut numărul orelor de limbă maghiară, învățătorii români au fost destituiți și multe școli românești au fost închise și înlocuite cu școli maghiare. Intensificarea politicii de deznaționalizare, care îi afecta grav pe români, a stârnit o vie și puternică reacție din partea acestora. Lupta pentru menținerea școlilor românești echivala cu lupta pentru supraviețuirea românilor ca națiune.

O astfel de situație s-a întâlnit și zona Năsăudului, mai ales după desființarea Districtului Năsăud în anul 1876. Aici exista o populație românească majoritară, care, sub conducerea elitelor locale, înființase și menținuse școli comunale, precum și un gimnaziu.

O figură aparte între elitele românești din zona Năsăudului era cea a lui Ion Ciocan. Acesta a fost fără nici o îndoială, un oportunist. Între 2 noiembrie 1896 și 6 septembrie 1915, cu excepția intervalului din 2 octombrie 1901 până în 9 februarie 1903, a fost deputat guvernamental din partea Cercului electoral Năsăud¹. Cu toate acestea, Ion Ciocan nu poate fi în nici un caz încadrat în tiparul clasic al renegatului. Există în acest sens o numeroasă corespondență mărunță, prin care o serie de români i-au solicitat lui Ioan Ciocan să intervină în favoarea lor, ceea ce acesta a și făcut, de cele mai multe ori cu succes. Un astfel de caz a fost și acela al învățătorilor români din Sângeorz-Băi. În anul 1883 Dezső Banffy a fost numit ca și comite al Comitatului Bistrița-Năsăud, iar în 1884 inspector școlar comitatens a fost numit Havassy Gyula. Cu ocazia unei inspecții efectuate la școlile din Sângeorz-Băi, inspectorul școlar a propus în raportul său către comite destituirea învățătorilor Domide, Șorobetea și Utalea, pe motiv că aceștia refuză să învețe și să vorbească limba maghiară.

Pentru a nu-și pierde locurile de muncă, învățătorii au mers la Năsăud și i-au solicitat lui Ioan Ciocan, care era director al Gimnaziului din Năsăud, să îi ajute pentru a nu fi destituiți. Ioan Ciocan a fost de acord să intervină neîntârziat în sprijinul acestora, astfel că a doua zi a mers la Bistrița pentru a-l întâlni pe comite. Banffy l-a întâmpinat amabil, poftindu-l să i-a loc pe scaunul din fața sa. Ioan Ciocan a refuzat să se așeze, adresându-se în mod oficial comitelui. Ciocan a apucat să rostească doar câteva cuvinte în apărarea învățătorilor sângeorzeni, când comitele, nervos, l-a întrerupt, cerându-i să nu mai continue, deoarece problema respectivă este încheiată, iar pe învățătorii respectivi nu îi mai acceptă să activeze în continuare. Apoi, Banffy l-a invitat din nou pe Ciocan să ia loc, ceea ce acesta a și făcut și aprinzându-și o țigară a început să discute cu comitele alte chestiuni. După ce comitele și-a recăpătat buna dispoziție, Ciocan a ridicat din nou problema învățătorilor sângeorzeni, însă comitele a întrerupt și de această dată brusc discuția. Atunci Ciocan, după ce a mai vorbit câte-

¹ Ioan Pecurariu, „Ioan Ciocan. Viața, caracteristica, moartea și funeraliile lui”, în Ioan Gheție (publicat de), *Raportul al LIII-lea despre Gimnaziul superior fundațional din Naszód-Năsăud pentru anul școlar 1915-1916*, Bistrița, p. VII.

Dorin DOLOGA

va clipe despre alte lucruri, s-a ridicat în picioare spunându-i comitelui că ar fi un lucru injust și nemilos să fie destituiți învățători în vârstă, care nu mai erau capabili să învețe limba maghiară. Banffy l-a întrerupt din nou pe Ciocan și poftindu-l să i-a loc, i-a spus că până când el stă pe divan¹, iar Ciocan pe scaun, să asculte și să-i urmeze ordinele, iar dacă s-ar întâmpla printr-o minune să se inverseze lucrurile, astfel încât Ciocan să stea pe sofa, iar el, Banffy, pe scaun, atunci el, comitele, ar fi obligat să asculte poruncile pe care le-ar primi de la Ciocan.

În cele din urmă intervenția lui Ioan Ciocan în favoarea celor trei învățători sângeorzeni a avut succes, aceștia nemaifiind destituiți și continuând să activeze până la pensionare².

Astfel, prin diplomație, hotărâre și perseverență, s-a reușit astfel menținerea celor trei învățători români, a școlii românești și totodată a identității românești a comunității din Sângeorz Băi.

¹ Canapea fără spătar pe care se poate sta sau dormi.

² Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, *fond personal Virgil Șotropa*, dosar 89, ff. 4, 5.

Sângeorz-Băi-ul Năsăudului Cum a luat ființă stațiunea Vizitatorii din anul acesta

EMIL BOȘCA-MĂLIN

Faima stațiunii balneo-climaterice Sângeorz-Băi din Ținutul Năsăudului a trecut de mult granițele hotarelor noastre.

Ea era cunoscută încă de la începutul veacului trecut, când ofițerii din cel de-al doilea regiment pedestru valah nu mai mergeau să-și petreacă vara în sânul aristocrației ungurești, instalată comod la băile din apropiere ale Anieșului (cătun al comunei Maieru).

Aceștia, pentru a ridica stațiunea, ordonaseră să se trimită muncitori din fiecare sat. Și ei au muncit ani de-a rândul pe valea „borcutului” pentru tihna domnilor. Nu bănuiau, desigur, că acolo unde duceau lemne, pietre și nisip, peste vremi se va ridica un „Karlsbad al României”, acolo în tăcerea Munților Rodnei.

Nenorocirea făcu să izbucnească un incendiu cumplit la Anieș, distrugând toate instalațiile și alungând, poate pentru totdeauna, vizitatorii. Aceasta a fost prin anii 1850-1855. De atunci Anieșul a rămas simplu cătun în care acum hărniceste dascălul Sima.

Cum în orice rău există și un bine, așa și incendiul, binecuvântat azi de sângeorzeni, a adus ridicarea în mod vertiginos a stațiunii vecine.

De atunci, cu fiecare an, satul de țărani îndărătnici, veșnic în conflict cu autoritatea, Sângeorzul și-a ridicat câte o nouă vilă. Înainte de război, când Odobescu și Coșbuc visau pe aleile aceluiși parc. „Sângeorzul românesc”, cum era numit, era un loc de întâlnire a întregii intelectualități ardelene. Studenții cântau în voie „Deșteaptă-te Române”, trupa lui Zaharia Bârsan reprezenta piese „șovine”, iar profesorii Năsăudului, în frunte cu Păcurar, Șotropa, Haliță și alții, puteau să „completeze” în tihnă. Oricât de strașnic era primpretorul de la Rodna, românul renegat Hajda, glasul sângelui îi poruncea să mai închidă ochii.

Venea la aceste „conveniri ale inteligenței” și popa Gherasim Domide, cel condamnat în procesul Memorandului, ba a luat parte de câteva ori și popa Lucaciu care voia chiar să păstorească în târgul Rodna.

Așa s-a format în Sângeorz-Băi suflet și vrere românească.

Azi, Sângeorzul a rămas același loc de întâlnire a elitei ardelene.

Fără a fi sat, dar fără a avea pretenția unui oraș, oricât de mic ar fi, Sângeorzul se înscrie în rândul celor mai de seamă stațiuni românești.

Bărbații ieșiți din acea comună, între care trebuie menționat la loc de frunte pe doctorul Laurențiu Oanea, au făcut ca stațiunea să ia un nebănuit avânt. Străzi, pavaje, regulări al cursului apei, renovări la băi și în parc, toate sunt fapte care rămân, care vorbesc.

La acestea se adaugă apoi munca ce o depun actualii conducători ai băilor, în frunte cu domnii N. Amărăscu – primarul comunei, prof. Emil Mărcușiu, dr. Chițiu, dr. Oana – medic de circumscripție, ajutoarați de tinerii Șirlincan Flore, I. Marica, etc.

Cu entuziasmul și dragostea ce numai un localnic o înțelege, aceștia ostenesc fără preget pentru ridicarea stațiunii și tihna vizitatorilor. Cu altă ocazie vom scrie și despre acestea.

Emil BOȘCA-MĂLIN

Puterea terapeutică

Apele minerale cloruro-sodice, bicarbonate „Hebe” din Sângeorz-Băi sunt cele mai radioactive din România (13,8 mm C) similare ca acțiune cu apele de la Vichy și Karlsbad. În urma cercetărilor clinice și experimentale, sunt indicate în toate bolile stomacului, dispepsii primitive și secundare, hiper hipostenice, hiperclorhidrii și achilii gastrice, gastrite cronice și ulcere gastro-duodenale, în boli ale ficatului, congestii, scleroze, ciroze la început, în convalescențe după hepatite, ictere, în litiază biliară și colecistite cronice. Diabet, gută cronică, uricemii, litiază renală și în toate manifestările anafilactice.

Apa „Hebe” este o excelentă apă de masă.

Vizitatorii

Dintre vizitatorii sosiți până acum amintim pe: prof. Voitești, București; prof. Grigoriu Cluj; d-na și d-l I. Dobrescu, Cluj; d-na prof. Natalia Ionescu, București; d-l. și d-na prof. dr. Valer Moldovan, Cluj; d-na dr. Aurelia, dr. Doboși, Halmeu; d-na și d-l ing. Haber, Oradea; ing. Calihman L., Cernăuți; ing. Irimescu, Reșița; protopop C. Lazar, Gurahonț; ing. Gh. Lupșa, Arad; d-na prof. dr. Șanta, Dej; cpt. Teocu, Sf. Gheorghe; farmacist Mughîștian, Iași; d-na prof. V. Pârvulescu, Cluj; d-na și d-l prof. Andreescu, Timișoara; d-na col. Andone, București; d-na col. Popovici, Abrud; prof. Partenie I. Trifoiu, Chișinău; dr. L. Balaș, Bistrița; d-na și dl. cpt. Doiu, București; d-na prof. Bozga, Cluj; av. Altărescu Miron, Botoșani; Ana Dol, Orăștie; Eugenia E. Silberman, Oradea; Elena Săvulescu, Năsăud; Bănuț Sanda, București; Leonte Dumitru, București; d-na și dl. Bogdan Nicolae, Timișoara; Hlociaru Gheorghe, preot Suceava; Eva Pașcău, înv. Suceava; Fulger David, funcționar Cluj; Schul Edmund, Turda; Gârbu Ștefan, funcționar Cernăuți; Ioan Mogot, Caraș; Telcean Dumitru, Năsăud; Fotia Maria, Cluj; Teofil Șotropa, Bistrița; d-na și dl. Gh. Ist. Daniel, Bistrița; Hort Abraham, Cernăuți; dr. Fischbach, Cernăuți; dr. Bruchental, Cernăuți; Ternovsky M., Cetatea Albă; Duțescu Matilda, satu Mare; Zamfira Populuschi, Dorohoi; Rozalia Carmiol, Arad; Ana Bacicea, Timișoara; Marcu Gheorghe, Covasna; Jungher Martin, Tg. Mureș; Eliza Nicolaide, București; Sara Adler, Ierusalim; d-na și dl. Gherman I., Sebeș; Ana Coc, Timișoara; d-na și dl. Lenard, Turda; farmacistul Radu Duțescu, Călărași; Moldovan Alex., Reghin; Serena Fodor, Oradea; Feld Lazar, Sălaj; Maria Gal, Tg. Secuiesc; Sandor Adalbert, Cluj; Aurel cpt. Bota, Timișoara; Ecaterina Doslea, Cugir; d-na și dl. Farcaș Lud., Oradea; Lia Suciu, Cluj; vd. Baca Maria, Loma; Eufemia Sica, Abrud; Eugenia Trifa, Alba; Gheorghe Negură, Cernăuți; Razu Elena, Cernăuți; Russu Maria, Cernăuți; Szabo Armin, Oradea; d-na și dl. Miclea Ioan, Cluj; Halescu Ana, București; Urzeu Elisabeta, Cluj; Cristov Ana, Cluj; Iacob Augustin, Timișoara; Halescu Vasile, București; Pascal Sorlot, Cluj; Dionisiu Cristov, Cluj; Bacc Ludovic, Oradea; d-na și dl. Soner Ioan, Suceava; Ana Radu, Petroșani; d-na și dl. Teodor Droia, Arad; Gherbo Vetter R., Lăpușna; Cornel Micluța, Arad; Potlojan Slioana, Cetatea Albă; Elena Robert, Cluj; Turcan Eugen, Cluj; Crișan Palagia, Tiha; etc¹.

¹ *Tribuna*, Cluj, anul II, 1939, nr. 152, p. 4.

DIN GRANIȚĂ

MEDICINI POPORALE ROMÂNEȘTI

VASILE REBREANU

89. *Bubatul sau vărsatul*

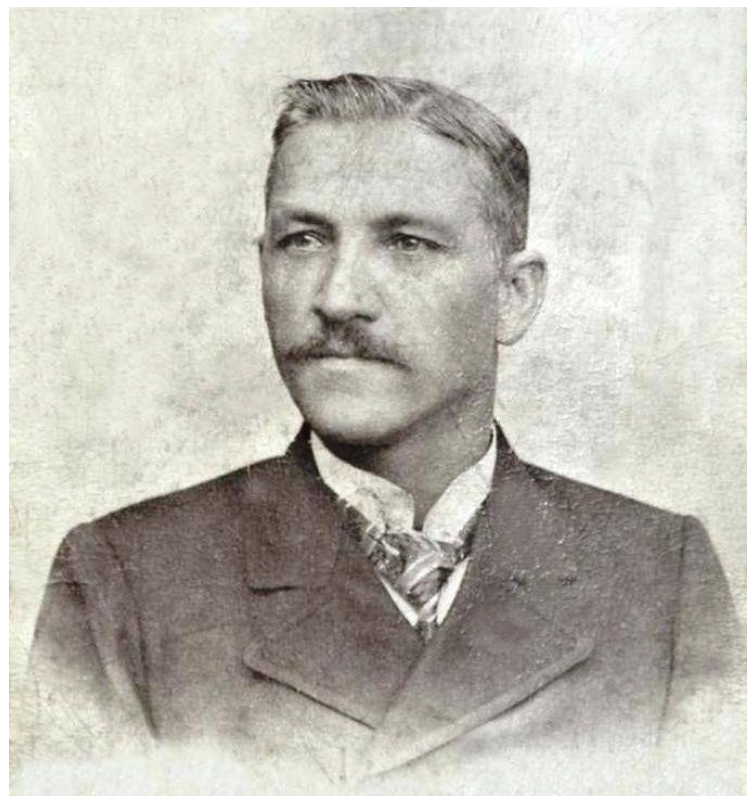
Morbul se numește bubat fiindcă produce bono, iar vărsat: pentru că bubele se ivesc ca și cum ar fi vărsate pe trup. Morbul are trei forme: bubatul adevărat, bubatul modificat și bubatul mărunțel.

Formele aceste două din urmă, afară de regulile dietetice, nici că recer ceva manipulare deosebită. Vărsatul adevărat, fiind mai periculos, pofteste atențiune și grijă mai bună, adică: când bolnavii simțesc durere mare de cap și când fantazează, trebuie aplicate cataplasme reci pe cap și pe obraz.

Când bubele încep a se usca se recer scalde calde, ca să se despoaie scoarța și să se formeze mai în grabă epidermă nouă. În aceasta perioadă a morbului, pacienții trebuie nutriți cu mâncări întăritoare precum supă, carne, ouă moi, lapte dulce, etc. Vinul vechi, mestecat cu apă, încă nu strică.

Pentru delăturarea - încâtva - a semnelor vizibile a bubatului e consult a folosi un obrăzar, care se unge bine cu floaster moale pregătit din acid carbonic, ulei de lemn și cretă albă.

Recerința principală la bubat e a așeza bolnavul îndată la începutul morbului în o casă curată cu o temperatură de 14-16° R. Localitatea trebuie adeseori aerisită, pentru că pe timpul puroieri se dezvoltă în jurul bolnavului un miros foarte greu și puturos. Veștmintele patului să fie curate și schimbate după cum cere trebuința. Bolnavului i se dau mâncări ușoare de nutrit, precum zămuri, lapte dulce, iar de băut apă rece curată. Mâncările și băuturile care cauzează iritare - precum cafea, vinars, etc. - sunt stricăcioase. După tămăduirea bolnavului, locuința în care a zăcut trebuie aerisită des și dezinfectată cu gaz de clor. Veștmintele se opăresc și se spală.

Vasile REBREANU

90. Tusa măgărească

Poporul o numește astfel pentru tonurile - ca zbierăturile măgarilor, - ce le dau cei morboși.

Cei ce au trecut odată peste dânsa sunt scutiți, pentru toată viața de a mai fi infectați.

Dacă tusea nu se poate cura cu must de balegă de măgar stoarsă în lapte de măgăriță băut, - apoi nu mai există alt mijloc de cură.

În acest caz ne restrângem numai la unele reguli de precauțiune și anume: vara pe timp frumos lăsăm pe bolnavi a se preumbla prin aer curat în câmp sau în grădini cu arbori ferindu-se pacienții de pulbere, de fum și de vânt.

Pe timp rece, ploios și vântos îi ținem în chilia bine aerisită și cu o temperatură egală. Flegma copiilor mici să delătură cu degetul arătător înfășurat cu o cârpă și vârât în gura lor. Boala fiind îndelungată, ne îngrijim de alimente nutritoare. Îndată după vomare nutrim pacientul din nou. Tusea măgărească, de regulă, ține până la 8, ba chiar și până la 10 săptămâni.

91. Boli venerice

Dintre bolile venerice pe noi ne interesează:

Sifilisul ereditar

Acest morb e transmisibil de la părinți la copii.

Infectarea copiilor se cunoaște îndată sau mai târziu după naștere.

Causa morbului o aflăm în tată ori în mamă, dacă careva dintre dânsii în timpul concepției a fost atacat de acest morb.

Copilul în mamă încă se poate infecta, când ea pătimește în acest morb sub decursul gravidității.

Dacă mama s-a infectat după concepere, iar tata încă pe timpul aceleia a pățimit deja, - infectarea urmașilor e mai intensivă.

Cei născuți cu sifilis, în genere sunt slab dezvoltăți și mici. Pielea lor e zbârcită obrazele contrasă ca la bătrâni. Cei mai mulți dintre ei mor îndată după naștere.

Pe obraz, pe frunte, pe șezut, pe extremități, pe palme și pe tălpi se văd beșicuțe, ca linte roșietice-întunecate, - care conțin o fluiditate murdară. Rănile ce se formează din beșicuțe se vindecă foarte cu greu.

Tratamentul

Părinții infectați de acest morb trebuie să se rețină de la împreunare.

Muierile împovărate și infectate trebuie supuse la cură.

Copii încă neinfecțați să se conceadă spre alăptare unei doici. De cumva sunt infectați, atunci să-i alăpteze însă și mama, căci doica încă e expusă infectării la cea mai mică jălitură a sfârscului țâțelor. La tot cazul atari copii trebuie nutriți în mod măiestrit.

La tot cazul morbul trebuie consultat - neamânaver - cu medicul specialist.

92. Ciurma

După credința poporală ciurma e o boală trimisă de Dumnezeu pentru păcatele omenești.

Dacă - de una ori alta - s-a apropiat ciurma, care poate trece cu vederea numărul mic al păcătoșilor, - apoi se poate preveni boala în modul următor:

Sara, se adună la o casă mai multe babe (femei bătrâne) care pregătesc până la miezul nopții o cămașă numită „cămașa ciurmei”. Acele babe trebuie să țese întreagă cămașa, apoi să o coasă și până în răsăritul soarelui să o atârne în un par la un capăt de sat.

Se crede, că ciurma îndestulându-se cu aceasta cămașă, - va lăsa nebântuită respectiva comună.

Medicini populare românești

După știința medicală ciuma este o boală epidemică contagioasă.

De ciumă ne putem apăra prin stricta aplicare a regulilor de carantină, prin introducerea dezinfecției a tot ce vine din locurile infectate.

93. *Boala de apă (hidropica)*

Să numește așa după credința, că se naște din osteneală bând apă rece. Cel atacat de acest morb se umflă, nu poate mânca, se nădușește și are puțin „ud”.

Dacă dai de morb de cu bună vreme, acela se poate cura - mai târziu n-are leac.

Tratamentul

Pacientul mâncând numai ouă fierte și lapte dulce va lua următoarea medicină:

Disponând de poamă de jneapăn de munte, poamă de boz, dințură, potroacă și romăniță bună: din, potroacă și puțină dințură fierte bine, pregătim - adăugând și pulbere din poamele numite mai sus și uscate timp de 3 ore la căldură ceai din care va bea pacientul în loc de apă. Ca leac va lua dimineața și seara câte un pocal - cât de rachiu - de ceai fiert cu romăniță.

Îndată după 8 zile morbosul începe a deveni mai vial, ușurat în respirație și dezumflat în mădulari.

Enumerarea morburilor ce se pot cura

a) Cu grâu

94. Fărină de grâu, fiartă cu lapte dulce și amestecată cu mandule zdrobite, e bună la morbul numit Oftică (tuse seacă). După acest leac morbosul devine gras și sănătos.

95. Păsatul de grâu, fiert în lapte de capră îmbunătățește în mod însemnat calitatea laptelui femeilor.

Flasterul pregătit din 2 părți păsat și una parte tămâie, vindecă cu desăvârșire bubele și semnele lor.

96. Tărâțele de grâu fierte în oțet și aplicate ca legătoare la umflături de picioare - vindecă sigur; tot asemenea influență au și la spasme.

97. Pleava de grâu, fiartă ori opărită și aplicată ca legătoare face serviciu bun la orice rană.

98. Pâinea de grâu, opărită cu lapte în amestec cu oțet ne dă un flaster excelent la vindecarea uimelor.

b) Cu secară

99. Grăunțe de secară. Fierbe grăunțe în amestec cu apă și un lot de coriandru, strecurare și ceai obținut o dă copiilor, care pătimesc de limbrici.

100. Coaja de pită de secară e bună, în stare caldă, aplicată pe junghiuri. Tot coaja de secară uscată și zdrobită, apoi fiartă în oțet curat, e bună - ca flaster - la orice usturime.

101. Pita de secară. Ia 16 loți pită caldă și o amestecă cu 4 loți unsoare de porc care, fierte laolaltă, dau un flaster foarte bun la degerături.

c) Cu orz

102. Orzul, măcinat și cernut prin sita deasă, apoi mestecat cu unt nesărat ne dă o medicină foarte bună la tusea cu sânge - câte 2 linguri odată.

103. Fărina de orz uscat, e buna presărată pe orice rană de os mort, apoi în cazul când ne cade vreo unghie.

d) Cu ovăs

104. Paie verzi de ovăs. Extrăgând din el sucul, îl amestecăm cu lapte dulce și spălăm de mai multe ori partea dureroasă a trupului care se vindecă numaidecât.

105. Fărina de ovăs, fiartă cu lapte de capră ne dă un flaster acomodat durerii de splină.

Tot această fărină amestecată cu lapte și cu pulbere de obraz, ne dă un mijloc cosmetic pentru fața pistruie.

e) Cu păstărnac

105. Rădăcina de păstărnac. Răzăluiește o atare rădăcină și amestecându-o cu vin, dă din această băutură femeilor ce voiesc a avea copii.

107. Rădăcina de păstărnac, mâncată în stare crudă e bună la pornirea udului în cazuri de încuiere.

f) Cu morcovi

108. Morcovii fierți, fiindcă înmoaie rânza îs foarte potriviți la delăturarea gălbănării.

109. Morcovii fripți, presărați cu zahăr măresc cantitatea laptelui femeilor.

g) Cu hrean

110. Hreanul dumicat și amestecat cu vin in timp de 12 ore e în stare a zdrobi piatra din beșică. De altcum el întărește rânza și promovează apetitul.

111. Sucul de hrean, mestecat cu bere și supă de orz, vindecă în mod însemnat diareea.

h) Cu pătrunjel

112. Pătrunjelii zdrobiți și amestecați cu hrișcă și oțet îs acomodați la femeile ce nu pot naște.

Luând câte 8 linguri deodată, va naște numaidecât; o atari femeie însă nu poate alăpta nou născutul.

113. Sucul de pătrunjel e bun la curarea frigurilor. Anume morbosul ia câte 6 linguri înainte de începerea scuturării. Cel ce le are în toată ziua va lua pe zi câte 9 linguri (jumătate de lot, nu de suc, ci de făină de pătrunjel în apă).

i) Cu ridichi

114. Ridichea crudă, rasă pe rezileu și mestecată cu oțet și sămânță - de rachiu - zdrobită, e bună la umflăturile interne a grumazului. Cu aceasta fluiditate stropim internul grumazilor.

Tot cu acest leac curăm prin frecare broasca de sub limbă.

115. Zeamă de ridichi mestecată cu ulei de mandulă și cu tămâie e bună a delătura zornăirea (sunatul) urechilor (Picurând câțiva picuri în urechi).

116. Ridichea zdrobită și mestecată cu zahăr e bună luată pe nemâncate contra tusei.

117. Zeamă goală de ridichi — băută e bună contra gălbănării.

118. Ridichea pe nemâncate face să nu te îmbeți, ori cât vei bea (firește vin).

j) Cu ceapă

119. Ceapa friptă, mistuită înmoaie tusea.

Medicini populare românești

120. Ceapa coaptă și, respectiv, friptă așa că luând miezul, în locul lui punem fărina de chimen, - ne dă o zeamă, care turnată în ureche revindecă auzul tâmpit.

121. Ceapa zdrobită și pusă timp de 12 ore în apă de fântână, ne dă o medicină bună contra limbricilor la copii. Tot ceapa zdrobită și amestecată cu miere și sare, e buna la reșurile de încălțăminte.

122. Ceapa fiartă cu vin și ulei de lemn - devenind flaster - e bună aplicată pe foalele copiilor sugători, ce pătimesc în durere din lăuntru.

k) Cu ai (usturoi)

123. Aiul verde zdrobit și mestecat cu miere e un remediu bun contra pleșuviei.

124. Frunză de ai - crudă - prefăcută în făină și mestecată cu ulei de lemn să acomodează cu bun succes la pecingine.

125. Aiul verde - mâncat - tocmește tonul și delătură răgușeala.

126. Aiul zdrobit și mestecat cu oțet și cu miere o foarte acomodat contra clătării dinților.

127. Aiul mâncat nu te alterează prin miros, dacă frigi o sfeclă și mănânci din dânsa.

l) Cu castraveți

128. Zeama de castraveți, alungă setea.

129. Castravetele, mirosindu-l delătură lăncezirea.

130. Castravetele, ținut în gură curăță eventualele bube de pe limbă.

131. Castravetele, acomodat pe răni stoarce puroaiile și curează.

132. Sămânța de castraveți 1/2 lot - fiartă cu lapte de femeie, delătură aprinderile de erori.

m) Cu carfiol (conopidă)

133. Carfiolul pus pe capul celui ce hârcăiește, înceată de a mai horcăi.

134. Sămânța de carfiol fiartă ne dă o zeamă care folosindu-o ca băutură și ca gargarism delătură putoarea din gură.

Tot aceasta zeamă e bună și la durerile de urechi - turnând în urechea respectivă câțiva picuri.

n) Cu țelina (țelerul)

135. Sămânța de țelină zdrobită ori doar înmuiată în vin și pusă pe jar, e bună contra catarului.

136. Sămânța de țelină mestecată și fiartă cu vin ne dă un flaster foarte bun la umflarea și durerile de țâțâi.

o) Cu mac

137. Frunza de mac, e bună la fierbințeli (acomodată sub formă de legătoare).

138. Macul alb, zdrobit și amestecat cu mandulă, smochină și orz o bun luat ca băutură contra tusei și a junghiurilor.

p) Cu hamei

Vasile REBREANU

139. Hameiul fiert în apă ne dă un remediu bun pentru delăturarea feței galbene (spălându-ne cu atare apă).

140. Hameiul fiert în apă ne dă un remediu bun contra păduchilor.

r) Cu tarhon

141. Rădăcina de tarhon. Trei părți de rădăcină fiartă cu zahăr ne dă o băutură foarte bună la durerea de stomac, junghiuri și mai.

142. Sucul de tarhon vindecă orice durere de ochi și curăță albeața lor.

143. Rădăcina crudă numai purtându-o prin gură e în stare a delătura orice miros greu al gurii.

s) Cu mentă

144. Mentă fiartă în amestec cu pătrunjei și pusă pe foale delătură orice dureri provenite din răceală.

Iar fiartă în amestec cu orz și aplicată pe umflături înmoaie.

145. Mentă fiartă cu oțet și băută în stare caldă încetează scuiparea de sânge și delătură limbricii.

FINE

Maieru¹

¹ Ungaria, Cluj, anul II, 1892, nr. 4, p. 88-92.

Introducere la studiul evreilor din Țara Năsăudului - Evreii în Transilvania - I

EML BOȘCA-MĂLIN

A vorbi despre evreii din Țara Năsăudului înseamnă a schița în câteva linii istoria evreilor din Transilvania, ori aici este marea greutate până în prezent s-a publicat prea puțin despre trecutul acestui popor. Nici noi, nici unгурii n-au încă un studiu amănunțit în acest sens. Cauza nu pare a fi lipsa izvoarelor istorice care abundă, în special, în ultimele două secole, ci mai ales faptul că pentru un studiu asupra evreilor din Ardeal trebuie descifrată toată arhitectura legilor seniorale, decrete împărătești, bule, diplome regești, pe temeiul cărora se reazemă întreaga orânduire a Principatului.

O „succintă” istorie a evreilor ardeleni a publicat la începutul secolului acesta marele rabin al Clujului Eisler Matyas (Eisler Matyas : *Az erdely zsidale multjobol*, Cluj 1901; citat după Virgil Corondan : *Vechimea evreilor în Transilvania*, „Țara Noastră”, nr. 1570, II.1939). Cum era de așteptat, rabinul înregistrează mai mult măsurile luate contra evreilor și numai în mod incidental și cauzele care au determinat luarea acestor măsuri.

În ceea ce privește Ținutul Năsăudului, regretatul istoric Iulian Marțian, membru corespondent al Academiei Române, publicase un studiu în revista „Arhiva Someșană” (nr. 10, p. 38) în care afirmă că în Năsăud ar fi existat o colonie de evrei „contemporană cu venirea sirienilor în Ardeal”.

Față de aceste „constatări” opunem studiul rabinului Matyas care amintește că cea mai mare parte a comunităților evreiești din Transilvania s-a constituit în cursul secolului al XIX-lea. Câteva au existat și către sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Mai veche decât aceste comunități este numai una, cea de la Alba Iulia. Despre aceste comunități nu este însă vorba în documente publice, pentru că evreimea din Transilvania nici ca număr, nici sub alt raport n-a avut vreo importanță. nici chiar în comerț nu și-au putut câștiga importanța pe care și-au câștigat-o evreii din alte țări, pentru că în Transilvania au avut să lupte cu concurența puternică și victorioasă a negustorilor greci, armeni, sârbi și alte neamuri străine.

Mai mult, în enciclopedia Brokhause din 1853, ediția X, se afirmă că în Ungaria evreii vin abia în secolul al XI-lea, strecurându-se din vest. În Ardeal, ținut muntos, cu fiare sălbatice, cu nenumărate ascunzișuri tănuite pentru criminali și hoți de drumul mare, fără trecători, evreii nu s-au putut strecura decât, fie în secolul acesta, fie în cel următor, dar și atunci numai la șes și nu la munte.

Că, sporadic, unii dintre aceștia s-au încumetat să se vâre pe timp scurt până în creștetul munților Rodnei, să cumpere aur și argint, să facă afaceri, nu încapă îndoială, dar ca să fi fost colonii stabile, aici, e imposibil. Pe Valea Someșului și, în general, în întreg Ținutul Năsăudului, nu a venit nici un conte care, din interese multiple, să-i ocrotească. Judecând apoi frica, caracteristică a acestui neam, și, în fine, domnia absolută a bunului plac, a nesiguranței acelor vremi, așezarea evreilor aici e exclusă. Nici chiar rabinul istoric, citat mai sus, nu îndrăznește să afirme că evreii ar fi mai vechi de data afirmată de noi mai sus. Iată ce scrie Eisler Matyas:

„Poate că au fost evrei în Transilvania și înainte de secolul al XVI-lea, dar înainte de acest

secol nu se face nici o pomenire de ei. Dieta din Biserica Albă, care la 1526 alege rege al Ungariei pe Voievodul Transilvaniei, Ioan Zapolya, hotărăște în aceeași vreme să fie imediat expulzați evreii din tot cuprinsul țării, din orașe și din sate, fără să pomenească și de Transilvania.

Pentru întâia dată se pomenește de evreii din Transilvania în articolul de lege XXII al dietei din Cluj, ținută în anul 1573, în care reprezentanții celor trei națiuni privilegiate se plâng că în Transilvania vin tot felul de străini, greci - și mai ales evrei, - deși se interzisesse imigrarea lor.

Venetici într-o țară în care domnea regimul națiunilor privilegiate, evreii nu s-au bucurat niciodată de nici un drept. N-aveau voie să locuiască în orașe, nici să facă comerț în interiorul țării” – continuă Eisler Matyas.

În cel din urmă ei au reușit, totuși, să obțină dreptul să se stabilească la Alba Iulia unde, la 1591, alcătuiesc o „comunitate religioasă”. Alba Iulia era unul dintre orașele cu drept la comerț liber, adică un oraș care servea ca depozit pentru mărfurile de export și import. Asemenea orașe mai erau Brașovul, Sibiu, Sebeșul (sășesc) și, desigur, Bistrița (n. a.). În aceste orașe toți negustorii aveau dreptul să-și expună mărfurile, dar le era interzis să-și ducă mărfurile și în interiorul țării. Evreii au ales Alba Iulia, fiindcă ei mijloceau comerțul între Transilvania și părțile Ungariei ocupate de turci și între Transilvania și Turcia.

Dar Bistrița, ca și celelalte orașe săsești privilegiate, care nu permiteau nici o concurență, au interzis, nu peste mult timp, nu numai așezarea, dar și practicarea comerțului de către evrei, „inter muros” și chiar în ținuturile de sub jurisdicția lor.

Abia la 1623, sub domnia lui Gabriel Báthory, li s-a dat voie să locuiască și în alte orașe „cu ziduri” și să facă comerț. Acest principe îi scutește, pentru a-i feri de agresiuni, să mai aibă un port special și le acordă dreptul să-și exercite liber religia. Dieta din 1627 aduce chiar o lege în acest sens, dar evreii nu se pot stabili nicăieri, deoarece orașele libere și domniile feudale, întemeindu-se pe privilegiile lor, refuzau să-i primească. Clujul, spre exemplu, a reușit să țină departe de sine primejdia evreiască până către sfârșitul secolului al XVIII-lea, deși, în mod sporadic, au fost evrei în Cluj și înainte. Există anume o consemnare din anul 1591 în care sunt înșirate prețurile coloniilor ce vor fi importate de negustorii turci, greci și evrei. Cronicile contemporane povestesc, pe de altă parte, că generalul austriac Basta, intrând în Cluj, la 13 septembrie 1600, măcelărește un mare număr de evrei, sârbi și valahi.

Legea din 1627 nu rămâne multă vreme în vigoare. La 1650, o nouă dietă ordonă din nou ca toți evreii și grecii să se îmbrace în portul lor național și, deși, li se permite să facă comerț, din nou se confirmă opreliștea să nu poată locui în alte orașe afară de Alba Iulia. Această lege rămâne multă vreme în vigoare și împăratul Iosif al II-lea o confirmă și el la 1761. Legea este apoi confirmată și de dieta ținută la Cluj în anul 1811. Chiar și dieta de la 1845 o confirmă, deși, între timp numărul evreilor sporise la vreo 3.000. În același an guvernul țării proclamă principiul că evreii pot locui în Transilvania în mod legal numai în Alba Iulia, în alte părți fiind numai tolerați.

Făcând abstracție de afirmațiile marelui rabin, vom aminti că minele Rodnei au fost exploatare încă de romani, fie cu prizonieri, fie cu criminali. Acest sistem de exploatare s-a regularizat în cursul vremilor de nenumărate ori.

Unii mineri (la beție și la bătaie) se mândresc azi că sunt urmașii a 3, 5, 7, ceea ce va să zică: descendenți din strămoși care au omorât 3, 5, 7 oameni. În tot cazul, spun adevărul când, judecând că în California, Capul de Foc și în tot locul unde s-au găsit metale nobile, au fost jafuri și omoruri.

Referind aceasta la era de nesiguranță când s-au strecurat evreii în Ardeal, evident, nu poate fi vorba de urme stabile de evrei pe Valea Someșului, că niciodată și nicicând aceștia nu au luat parte activă la bătăi, sânge și crime sau chiar observări fiind ori instigatori, numai din

Introducere la studiul evreilor din Țara Năsăudului

depărtări mari. Numai după ce le-a fost pielea în siguranță s-au vârat să pescuiască produsul muncii goimilor¹, stabilindu-se și atunci numai relativ și pentru timpuri prielnice – lucru recunoscut de însuși cronicarul lor de sânge.

De altcun, vechile documente năsăudene par a confirma aceasta prin zgârcenia datelor ce ni le oferă referitor la evrei. Singurele mențiuni sunt pe la 1673 când „Gheorghe Vornicul² ce au fost armași” din Câmpulung Bucovina scrie „birăului Tămaș” din Bistrița că a prins pe evreul care „au furat unelte unora de acolo” și-l asigură că-l pedepsi cu strășnicie „cât oi fi eu giudeț acestui loc aci”. În 1717, 20 decembrie, Toader din Bârgău, iobagul contelui Nicolae Bethlen, e tăiat cu sabia și frânt cu roata pentru că înainte cu 10 ani a omorât un evreu pe locul numit Măgura Calului³. În fine, se amintește despre evreul Aron Leibel care în 18 februarie 1758 cere de la magistratul bistrițean ca, cu excepția Rodnei, să i se dea în arendă cârciumile din cele 20 de comune ale districtului „valah” someșan. Magistratul hotărăște să fie întrebate satele dacă acestea voiesc să plătească în casa orașului arenda de 100 galbeni, dacă nu, atunci să se înceapă târguială cu numitul evreu⁴.

Acestea sunt datele care vorbesc despre evreii din Țara Năsăudului, înainte de militarizarea întâmplată în 1763⁵.

Aminteam în „Pagina Ardealului” din săptămâna trecută, scriind după istoria marelui rabin al Clujului, că împăratul Iosif al II-lea confirmă edictul din 1627 prin care se ordonă ca evreii să nu poată locui în alte orașe decât în Alba Iulia. Fără îndoială că acest ordin s-a aplicat mai ales în ținutul militarizat al Năsăudului, lucru confirmat nu numai de documente, ci și de tradiția istorică a poporului năsăudean.

Astfel, moșneagul Maței Rus, descendent de miner rodnean, în etate de 80 ani (azi mort), povestea în 1928 că la etatea de 14-15 ani a auzit de la moșul său, care atunci avea peste 90 ani, că în „Graniță” nu erau evrei stabili nici înainte și nici în vremea războiului cu Napoleon. Abia prin 1830 s-au așezat trei „familii de covrigari” evrei în Rodna. În 1849, sistându-se lucrările și plecând toți minerii la Baia mare, membrii de familie ai acestor evrei au părăsit Rodna stabilindu-se în Entradam (Intradam?)⁶, pe când capii de familie au rămas aici, dar nu se mai ocupau de covrigărie, ci traficau aur, argint și plumb (caz citat de C. I. Șotel în studiul „Hoțiile Sociale”, ce va apare).

Evreii ambulanți au cercetat Rodna întotdeauna. Veneau, de regulă, la începutul fiecărei luni, chiar și din Moldova și cumpărau de la particulari, cu deosebire de la țigani, care strângeau aur din nisipul „Izvorului” (un afluent al Someșului Mare ce izvorăște din împrejurimile minelor), metale nobile: aur, argint, chiar și plumb, pe care ori le traficau ori le foloseau spre fabricarea diferitelor giuvaerii primitive: lanțuri, cercei, brățări.

Se întâmpla des să vândă chiar slujbașii și minerii aur furat din minele aerarului (erarului?)⁷, dar aceștia de câte ori erau prinși, primeau pedeapsă exemplară, de la care nici evreul nu era cruțat.

Cu aceste ocaziuni, evreii aduceau între alte mărfuri, prin o abilă contrabandă: bere, vin și, cu deosebire, vinars (țuică), pe care le dădeau în schimbul metalelor nobile minerilor și țiganilor.

Totdeauna, după plecarea lor, câteva ori câteva săptămâni, erau beții strașnice cu bătaii, chiar omoruri și în zadar era năzuința superiorilor de a le stârpi ori cel puțin de a-i prinde.

¹ Goim (din ebraică)=necredincios.

² Nicolae Iorga, *Documente din Arhiva Bistriței*, vol. II, p. 24.

³ Revista „Arhiva Someșană”, I, 63.

⁴ Idem, I, 69.

⁵ *Neamul Românesc*, București, anul XXXIV, 1939, nr. 105, p. 2-3.

⁶ Azi, cartier al Năsăudului.

⁷ Fiscul, finanțele, ca instituții.

Emil BOȘCA-MĂLIN

Că acestea corespund întocmai realității istorice, se evidențiază și din mult documentata revistă istorică „Arhiva Someșană” a d-lui prof. V. Șotropa, IX, pag. 13, în care se găsesc că *evreilor nu le era voie să întreprindă vreo speculă sau să stea mai mult de 48 ore pe teritoriul graniței. Atât evreilor, cât și armenilor le era interzis să ia arendă și să exercite dreptul crășmăritului ori alt drept din raionul regimentului.* Iar în alt loc (VIII, pag. 12-13), *căpitanul Richter a ordonat în 1804 că fără știrea sa să nu dea nimeni fân evreilor, ca să nu facă vindere-cumpărare clandestină și că funcționarii minelor s-au făcut vinovați de transgresiuni.*

Reiese clar că în timpul graniței domnea cel mai strașnic antisemitism.

În tot timpul cât a ființat regimentul de graniță nu poate fi vorba de evrei stabili pentru că atunci nu putea să se ordone să nu le dea fân. Fără hrană nu și-ar fi putut ține vitele pe care, necondiționat, trebuia să le aibă, dacă nu vaci și capre, cel puțin cai de care cu greu se puteau lipsi pe acele vremuri.

Dar chiar vinderea și cumpărarea clandestină era exclus să se facă de vreun locuitor stabil pe acele vremuri când pentru o percheziție domiciliară nu trebuiau atâtea formalități legale ca azi. Nu numai căpitanul, dar și un caporal putea, în caz de bănuială numai, să descindă oricând, ziua, noaptea, la domiciliul suspiciat și să răstoarne întreg avutul fără vreo autorizație specială din partea cuiva. Unica condiție necesară era să poată dovedi ulterior necesitatea grabnică și interesul superior al acțiunii. Dacă ar fi fost stabili, chiar și fără fân, puteau să facă vindere-cumpărare clandestină, dar ambulanți fiind și neprimind fân, nu puteau să stea în Rodna sau în satele grănicere fără hrană pentru cai. Ordonanța, deci a fost o presiune indirectă de a-i depărta și ca ambulanți din Ținutul Năsăudului.

Acestea despre evreii ca grup.

La sediul companiilor, în special în Rodna, Năsăud, Prundu Bârgăului, etc., vor fi fost câțiva „evrei domniți”. desigur, aceștia vor fi făcut afaceri, poate chiar cu știrea și consimțământul ori complicitatea unor autorități sau funcționari. Numai la acest specimen de *evreu de casă* se poate referi jaful amintit în „Arhiva Someșană” (vezi „Plângerea grănicerilor”, în A. S., VIII, pag. 153).

Era prin 1817. Războaiele multe cu francezii între 1805 și 1814, anii neroditori din 1815 și 1817, au făcut ca oamenii să se îndatoreze până la gât pe la evrei care, deși puțini, îi ajutau în așa fel că *pentru iernatul unui bou dădeau pe celălalt, iar pentru al unei oi pe una asemenea.* În 1817, în urma rapoartelor făcute de conducătorii militari la Viena, *însăși împăratul s-a îndurat să întindă grănicerilor suferinzi însemnate sume de bani*¹.

Conducătorii regimentului de graniță au încheiat un acord cu evreul Baruch prin care acesta se obligă să furnizeze cerealele necesare populației: *cu bani anticipați în rate, Baruch făcea negoț clandestin și furniza cereale cu prețul variabil al pieții din Bistrița, așa că grănicerilor li se socotea costul întreg în datorie, în timp ce jumătate sau două treimi din suma dată grănicerilor păgubiți, rămânea în punga jidanului.* Și dureroasă constatare: *dacă ei ar fi garantat reciproc și ar fi procedat solidar, atunci nu umpleau buzunarul furnizorului jidan și sârmanii nu plăteau banița (ferdela) de cereale cu 50 florini cum o primeau de la furnizorii din Bistrița, ci cu 7 florini, încât și-ar fi putut plăti mai ușor datoriile.*

Ca o dovadă cu câtă asprime privea comanda regimentului pe evrei amintim de existența unui contract de vindere-cumpărare încheiat între regiment și grănicerii companiei din Năsăud, în 1809, 21 decembrie, prin a cărui clauze se specifică la punctul 6:

„... cumpărătorii morii se obligă să n-o vândă evreilor și armenilor, niciodată, nici s-o arendeze, în orice calitate. Asta din ordin mai înalt” (comunicat de d-l prof. Iuliu Moisi, Năsăud. Actul original e în Muzeul Năsăudului).

Cel mai evident argument al nestabilității evreilor în satele grănicerești este așezarea lor pe țărmul stâng al Someșului Mare, chiar vis-a-vis de Năsăud, în Lușca, apoi în Entradam. Dacă

¹ *Neamul Românesc*, București, anul XXXIV, 1939, nr. 116, p. 1.

Introducere la studiul evreilor din Țara Năsăudului

le-ar fi fost permisă așezarea stabilă în comune, nu s-ar fi așezat izolat în ghetoul de acolo.

Grănicerii bătrâni povestesc și azi cum se furișau până în Entradam unde cumpărau vinars (țuică), bere și vin. Aici trăgeau beții strașnice, căci cupa de horincă (țuică) era un șuștar (4 creițari=8 bani).

Tot de aici împrumutau și bani. Aproape nu era evreu care să nu stea bine materialicește, unii fiind chiar foarte bogați. așa familia evreului Iankel avea o fabrică de spirt cu care îngrășa sute de boi pentru comerț. Joia, în ziua târgului de săptămână le la Năsăud, era totdeauna un pelerinaj spre Entradam. Aici se întâlnea grănicerul din comuna Rodna Nouă (Șanț) și Ilva mare cu cel din Romuli și din Suplai, unde închinau de bucurie și necaz.

... Numai așa se poate explica și formarea curat evreiască a comunei Entradam, unică în acest fel, poate în întreaga lume.

*

Privitor la comuna pur evreiască Entradam, găsesc că n-ar fi lipsite de interes câteva date asupra numelui ei, cât și asupra înfățișării satului la sfârșitul secolului trecut.

Numele de Entradam vine de la nemțescul *Unter dem Damn* care rostit în jargon evreiesc, înseamnă între dealuri (vezi N. Drăganu, Toponimie și istorie, Cluj, 1935. Pag. 127-128).

D-l Nicolae Iorga, cercetând Ținutul Năsăudului la sfârșitul secolului trecut, descrie în următorii termeni acest sat evreiesc:

Entradamul e mai mult o mahala de peste Someșul Mare a Năsăudului care, dacă ar fi fost în stare să se întindă, l-ar fi primit demult cu sine. Sunt tot case țărănești, făcute ca la noi din bârne care le acoperă țesătura de șindrilă groasă, care se împlinesc cu lut și se văruiesc. Vezi prispe, cerdace, acoperiș ascuțit de șindrilă neagră, dar pe străzi nu te întâmpină copii zburdalnici, la ferești nu apare capul cercetător al codanei, nici un sătean în haine albe nu deretică în jurul casei în dimineața friguroasă. Nu sunt nici coșare, nici clăi de fân, nici grămezi de coceni în curțile mici, pustii, unde nu zburătăcește nici o cobaie. Porții greoi nu scutură nicăieri prin gunoaie.

Dar la fiecare fereastră este câte ceva: la una sticla de rachiu, la altele uneltele de casă, iar la cele mai proaste măcar câte un borcănaș cu cofeturi vopsite. Prin tină calcă solemn copii serioși cu lungi perciuni de gravitate, care te privesc cu ochi de cercetare ai unor vânători de oameni din naștere. Vreo douăzeci de români se ascund cu totul în dosul celor vreo trei sute de „țărani” cu perciuni.

În locul turnului alb al bisericii, Entradamul, care va fi având undeva o șură pentru slujba vechiului testament, înfățișează cu mândrie o școală primară de stat. *Acolo se dă tinerilor vlăstare ale jidovimii singurul lucru care le lipsește încă pentru a înjuga pe toate celelalte neamuri: patriotismul maghiar (din „Neamul Românesc în Ardeal și Banat”)*¹.

¹ *Ibidem*, nr.119, p. 2.

COMUNISM

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul *Tribuna Românească*

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Continuăm să publicăm „strategia” hotărâtă de Justinian Marina privind înlăturarea mitropolitului Irineu Mihălcescu din scaunul mitropolitan și publicată în câteva numere din ziarul *Tribuna Românească* din anul 1947, ziar condus de Alexandru Cerna-Rădulescu, care a semnat aceste articole cu pseudonimul „Alexandru Olteanu”. Titlul de început se păstrează „Izgonirea zarafilor din templu”, urmat de subtitlurile „Dictatorul de la Mitropolia din Iași”, „Omul care teroriza pe însușii ÎPS Mitropolit Irineu Mihălcescu, jefuitorul palatului”.

După ce am înfățișat cititorilor noștri lista unei părți din obiectele furate din Palatul Mitropolitan din Iași, în primii doi ani de păstorire ai ÎPS Mitropolit Irineu și după ce am precizat că principalul vinovat de această jefuire a averii Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei, este un oarecare Teodor Petreanu, să arătăm acum cine este acest jefuitor al Bisericii și cum a trebuit el să transforme unul din cele mai bogate palate mitropolitane ale țării, într-o sărăcăcioasă casă de rând

Cine este Teodor Petreanu, jefuitorul palatului mitropolitan

În 1940, odată cu venirea ÎPS Mitropolitul Irineu în fruntea Mitropoliei Moldovei, sosește la Iași și se instalează în Palat acest Teodor Petreanu – domiciliat în prezent în București, str. Cluj nr. 78 bis – om de încredere al noului mitropolit și fratele unei doamne Chiriachița Petreanu, despre care vom vorbi mai târziu.

Simpla situație de om de încredere și de confident al Mitropolitului nu-i era însă suficientă lui Teodor Petreanu pentru a dispune după bunul său plac de imensa avere a Sfintei Mitropolii. De aceea el obține o vagă funcțiune oficială, fiind numit de ÎPS Irineu „delegat la bunurile Sfintei Mitropolii”, cum se intitula el însușii în ianuarie 1944 cu prilejul unui raport secret și confidențial, pe care-l înainta Mitropolitului.

Odată investit cu această „autoritate”, Petreanu se transformă într-un „mic dictator” al Sfintei Mitropolii, terorizând pe toți cei din jurul său, purtându-se fără nici o diferență chiar față de ÎPS Mitropolit și organizând sistematic jefuirea averii mitropolitane. Singura piedică pe care o mai întâmpină Petreanu în această intensă activitate banditească o constituiau intențiile palatului. De aceea el procedează la îndepărtarea lor, anunțând în fapt toate numirile și confirmările forurilor superioare și, în special, ale Ministerului Cultelor.

Alexandru DĂRĂBAN

Când nu poți duce zile bune cu Petreanu, ești dat afară

Între anii 1940 și 1942 au fost numiți în mod legal următorii intențenți ai Palatului: ierodiacon Valentin Cristescu de la 1 ianuarie 1940 până la 1 decembrie 1941, ierodiaconul Mina Huțu de la 1 decembrie 1940 până la 1 martie 1941 și monahul Ioachim Boghian de la 1 martie 1941 până la 1 iulie 1942. Niciunul dintre aceștia nu și-a putut îndeplini în mod efectiv funcția de intendent și nici nu a luat în primire unul de la altul în mod legal, după prevederile Legii Patrimoniului Public, averea pe care erau puși s-o păzească.

Ierodiaconul Mina Huțu nici nu a fost lăsat să locuiască în Palatul al cărui intendent era și i s-a interzis de Petreanu să-și îndeplinească funcțiunea. Deși ÎPS Irineu a fost înștiințat asupra purtării lui Petreanu, nu a luat nici o măsură, fiind el însuși terorizat de unele obligații pe care le avea față de acesta. Cum va fi izbutit un borfaș de rând, un nerușinat jefuitor de biserici, al cărui loc este între tâlharii de drumul mare, să pună stăpânire pe voința unui distins cărturar ca ÎPS Mitropolitul Irineu Mihălcescu – autorul didactic și profesor atât de apreciat în întreaga țară – vom încerca să lămurim cu altă ocazie. În prezent interesează numai faptul că Mitropolitul nu izbutea să schițeze nici un gest de protest împotriva ilegalităților săvârșite de Petreanu.

Iată ce declară sub proprie semnătură arhimandritul Mina Huțu asupra situației de la Mitropolia Moldovei în anul 1941:

„În 1940 am fost numit intendent al palatului, însă când mi-a venit confirmarea de la Minister, am fost înlocuit din cauză că dl. Teodor Petreanu s-a opus categoric la funcționarea mea în acest post...

Dl. Petreanu dispunea atât de bunurile Palatului, cât și de celelalte bunuri ale Sfintei Mitropolii”.

Și mai departe, cuviosul arhimandrit face o declarație care aruncă extrem de grave acuzații asupra lui Petreanu și care zugrăvesc totală dependență a Mitropolitului de Petreanu:

„În luna ianuarie 1941 m-am prezentat la ÎPS Irineu cu statele de plata salariului subsemnatului pentru funcția de intendent al Palatului Mitropolitan și ÎPS Irineu mi-a spus că nu am să pot duce zile bune cu dl Teodor Petreanu și mi-a rupt statele de salariu, aruncându-le la coș. a adăugat că o să-mi dea alt post în locul acestuia de intendent”.

Iată dovedită de un arhimandrit umilitoarea situație a unui Prea Sfințit Prinț al Bisericii, ajuns încă de la începutul păstoriei sale un instrument docil în mâinile lui Petreanu, borfașul fără scrupule, care specula cu diabolică îndrăzneală omenăștile slăbiciuni ale mai-marelui său.

Din intendent al palatului, servitor la moșie

Nici cel de-al treilea intendent al Palatului, călugărul Ioachim Boghian nu a fost lăsat să-și ia postul în primire și să gospodărească avutul Sfintei Mitropolii. Deși a fost numit intendent la 1 martie 1941 și a funcționat – doar în actele oficiale – până la 1 iulie 1942, el n-a intrat niciodată în această calitate în Palat și nici n-a știut cândva ce bunuri are Mitropolia.

La sugestia lui Petreanu, ÎPS Mitropolit l-a trimis pe monahul Boghian, care când va veni să fie servitor la moșia Sfintei Mitropolii. Un intendent a venit efectiv pentru paza și îngrijirea averii Palatului, este obligat de respectul și ascultarea pe care o datora duhovnicescului său stăpân să împlinească serviciul de servitor la moșie, numai ca Petreanu să poată jefui în voie o uriașă avere, adunată cu atâtea strădanii de mulți înaintași. De altfel călugărul Boghian este unul dintre cei trei intențenți numiți între 1940 și 1942, care rămâne în mod oficial mai mult de un an de zile: docilitatea lui – izvorâtă de severa disciplină monahală – era exact ceea ce-i trebuia lui Petreanu.

În acest timp a început jefuirea Palatului Mitropolitan de tot ceea ce avea el mai de preț.

¹ Tribuna Românească, București, anul II, 1947, nr. 116, p. 1.

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească

Eminența cenușia a ÎPS Mitropolit

Dar pentru a arăta și mai lămurit faptul că Petreanu pusese stăpânire deplină pe toate acțiunile ÎPS Mitropolit, care nu-i putea înfrâna planul din capriciile lui, reproducem și declarația dată în fața unei comisii de anchetă de ierodiaconul Irinarh Drăgan, fost intendent al Palatului Mitropolitan din 1942 până în 1944.

„Dl. Teodor Petreanu dispunea în mod dictatorial de toate bunurile Palatului, neținând seama de nimeni și de nimic.

Nu-i putea sta înaintea nici ÎPS Mitropolit Irineu, pe care-l teroriza, impunându-și punctul personal de vedere”.

Declarația ierodiaconului Irinarh Drăgan este peste măsură de gravă, ea ilustrează – în chip dureros starea de lucruri de la Mitropolia Moldovei, unde un apreciat cărturar, devenit Prinț al Bisericii, ajunsese un simplu instrument fără voință, în mâna unui om lipsit de scrupule. În această situație Teodor Petreanu putea să-și însușească din palat tot ce voia și să dispună de bunurile Mitropoliei după bunul său plac.

Ceea ce a și făcut¹.

În următorul număr al gazetei se prezintă în continuare problemele de la Mitropolie, dar purtând alte titluri defăimătoare, ca: „Scandalul de la mitropolia Moldovei”, Grave acuzații aduse Mitropolitului Irineu”.

O declarație care învinuiește pe conducătorul eparhiei moldovene de jefuirea bunurilor bisericii

Scandalul de la Mitropolia Moldovei ia – pe zi ce trece – proporții tot mai mari. A fost suficient să ridicăm perdeaua grea și împăienjenită care acoperea activitatea criminală a unora dintre cârmuitorii Mitropoliei, pentru ca putregaiul din spatele zidurilor sfinte să iasă la iveală. Toată mocirla omenească, toate păcatele, toată murdăria societății se refugiase în umbra unei înalte autorități religioase, întinând fruntea Sfintei noastre Biserici, murdărind cel mai curat simbol creștin.

Lumina aruncată de noi peste această putreziciune a speriat pe tâlharii care se socoteau apărați de autoritatea spirituală la adăpostul căreia jefuiau. În panică, bandiții și pângăritorii Bisericii se demască singuri. Încercările lor de a se salva, de a scăpa de grelele sancțiuni ce-i așteaptă, scot la iveală înalte și surprinzătoare complicități.

Toți cei care au aruncat în obrazul unei instituții sfinte murdăria mârșavelor lor fapte trebuiesc trimiși în dosul grațiilor, indiferent de locul pe care-l ocupă în societate. Borfașul de rând, care ispășește cu ani de închisoare bucata de pâine furată, este un biet nevinovat pe lângă marii jefuitori ai Bisericii care – ajunși în fruntea ei – se străduiesc, cu diabolică îndrăzneală, să-i surpe temeliiile.

Între stăpân și slugă

După ce am arătat – în numerele trecute ale ziarului nostru – cum s-a jefuit la Iași, în numai doi ani de păstorie a Mitropolitului Irineu, o avere bisericească de zeci de miliarde; după ce am înfățișat opiniei publice lista oficială a unei părți din obiectele furate și după ce am prezentat pe vinovatul principal – pe Teodor Petreanu, jefuitorul de biserici, devenit om de încredere al Mi-

¹ Ibidem, p. 2.

Alexandru DĂRĂBAN

tropolitului, pe care-l teroriza, speculându-i unele omenеști slăbiciuni – să ne oprim acum asupra unei alte laturi a scandalului de la Iași: rolul Mitropolitului în această sinistră și dezgustătoare afacere.

Obosit de o îndelungată și meritorie activitate didactică, bolnav și bătrân, căzut pradă unei patimi necorespunzătoare nici vârstei, nici înaltului său rang bisericesc, Mitropolitul Irineu încă de la alegerea sa ca păstor al drept-credincioșilor din eparhia Moldovei și Sucevei, a devenit un simplu instrument lipsit de voință în mâinile unui om lipsit de scrupule ca Petreanu. Un rol deosebit de important în această subjugare a Mitropolitului Irineu de către Petreanu, l-a jucat sora acestuia, d-na Chiriachița Petreanu, posesoarea unei ferme în comuna Colentina, satul Pipera. Dar asupra d-nei Chiriachița vom reveni mai târziu, când vom istorisi cea de-a doua fază a jafurilor de la Iași. deocamdată trebuie reținut numai faptul că Mitropolitul Irineu n-a fost decât un docil instrument în mâinile familiei Petreanu, care a condus – în realitate – timp de aproape cinci ani mitropolia Moldovei, spre rușinea Bisericii noastre și spre indignarea clerului și mirenilor moldoveni.

Așa s-a ajuns la trista decadență a unui prelat de la care Biserica era îndreptățită să aștepte multe și temeinice realități, așa s-a ajuns la risipirea unei incalculabile averi mitropolitane și la destrămarea prestigiului uneia dintre cele mai vechi mitropolii din țară, în fruntea căreia fuseseră de-a lungul veacurilor atâția străluciți bărbați care au cinstit cu faptele lor și Biserica românească și istoria Neamului.

Stăpân spiritual al tuturor creștinilor din blânda și greu încercată de soartă, Moldova, mitropolitul Irineu nu îndrăznea să iasă din ordinele subalternului său Teodor Petreanu. Sluga ajunge să-și terorizeze stăpânul! Și să-l împingă – zi de zi – spre prăpastie.

Petreanu își pregătește din vreme apărarea

Timp de doi ani de zile, Petreanu – înlăturând sistematic pe intenđenții Palatului Mitropolitan numiți și confirmați de Ministerul cultelor jefuiește averea sfintei Mitropolii fără nici o teamă. Știind că de mitropolit poate dispune după bunul său plac, fratele coanei Chiriachița Petreanu nu întrezărea nici o primejdie, nu vedea pe nimeni care – trecând peste autoritatea unui Prinț al Bisericii – ar fi putut să-i ceară socoteală și să-l oblige să restituie Sfintei Mitropolii averea furată.

Într-o zi, însă, banditul își dă seama că el s-ar găsi și mai adăpostit de eventualele surprize, dacă ar târî și pe mitropolit în mârșava lui tâlhărie. Complicitatea unui Înalt Chiriarh prinde bine, se gândește Petreanu și se hotărăște să-și pună planul în aplicare.

Grave acuzații

Cu concursul d-nei Chiriachița, individul acesta fără scrupule, determină pe Mitropolitul Irineu să-și însușească el însușii o parte din avutul Mitropoliei.

Iată de declară ierodiaconul Teodosie Ciofoaia, ucenic al Mitropolitului¹ și intendent al palatului Mitropolitan de la 15 martie 1944, în fața comisiei de anchetă:

„Îmi amintesc că prin anul 1942 când a venit la Iași fostul ministru al Cultelor, Ion Petrovici, a fost servit – în palat – cu cafea în două ceșcuțe de alabastru, care aveau pe ele inițiala și chipul Mitropolitului Veniamin Costache, lucrate în aur și erau încinse cu câteva brăie de aur, iar în interior erau complet aurite. După ce au servit cafeaua, le-am spălat și ÎPS Mitropolit le-a pus personal în casa de bani. Ce s-a făcut cu ele nu știu, dar astăzi nu mai există.

La plecarea ÎPS mitropolit în evacuare, pe lângă tot ce au împachetat din lucrurile ÎPS Sale, am mai pus în geamantane și bunuri de ale palatului, ca:

¹ Idem, nr. 117, p. 1.

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească

Un pocal frumos de cristal cu picior de argint sculptat provenit de la Safta Brâncoveanu, din mână în mână până la Mitropolitul Iosif Naniescu, care la fel nu mai este. Am mai împachetat pânza ce s-a cumpărat pentru storuri, o plapumă de mătase cu două cearceafuri, două perne înfățate, două cearceafuri de pat în plus. Toate cele de mai sus au fost duse la București de ÎPS Mitropolit”.

De asemenea, după alte declarații, rezultă că mitropolitul Irineu și-a însușit din lucrurile evacuate la Govora, următoarele obiecte: un serviciu de masă de argint, o canapea tapițată cu pluș maron, două pături de lână, o cuvertură de bumbac, etc.

La anchetarea furturilor, Mitropolitul a declarat că aceste lucruri au fost furate în timpul transporturilor. Cum însă, între timp, canapeaua de pluș maron a fost văzută la ferma d-nei Chiriachițu Petreanu, de un călugăr care fusese trimis acolo ca servitor, protosinghelul Melchisedec Manolescu a trimis-o la Iași din ordinul Mitropolitului. De altfel, la ferma misterioasă de la Pipera s-au scurs multe din bunurile Sfintei Mitropolii.

Din vina cui și în ce fel, vom căuta să lămurim în viitoarele noastre reportaje¹.

Cei de la Tribuna Românească continuau cu dezvăluirile și atacurile la adresa mitropolitului. Respectau întru tocmai cele trasate de organul superior pentru ca acesta din urmă să-și atingă scopul dorit. Se revine iarăși la titlul „Izgonirea zarafilor din templu” fiind completat de un altul intitulat „Mitropolitul Irineu jefuitor și falsificator de acte publice”, completat de subtitlurile „Alte grave acuzațiuni aduse chiriarhului moldovean”, „Rolul misterioasei doamne Chiriachițu Petreanu începe să iasă la lumină” și „Se impune intervenția imediată a justiției”.

„Scandalul de la Mitropolia Moldovei ia, pe zi ce trece, proporții alarmante. Cercetând cu atenție și cu obiectivitate documentele pe care le-am putut procura și verificând nenumăratele noi relatări făcute în scris ziarului nostru de numeroși preoți, care laută cu entuziasm lupta de purificare a Bisericii, pe care o ducem, putem afirma astăzi, cu toată convingerea că faptele Mitropolitului Irineu al Moldovei și Sucevei constituie cea mai gravă și mai abjectă murdărie a prestigiului unei înalte instituțiuni religioase.

Mitropolitul Irineu nu a fost – așa cum s-ar fi crezut la început – numai un om slab, încătușat de o bandă de escroci și tâlhari. El nu a fost numai inconștientul patron al acestor odioși jefuitori de biserici și de bunuri publice. Mitropolitul Irineu nu s-a mărginit să tolereze toate banditismele nepotului său Cuza Mihălcescu și, în special, ale omului său de încredere Teodor Petreanu, ci a coborât toată scara decadenței morale, transformându-se – cu bună știință – în complice și copârtaș la jafurile săvârșite.

Apare iarăși misterioasa doamnă X

Declarația ierodiaconului Teodosie Ciofoaia, fost ucenic al Mitropolitului și intendent al Palatului Mitropolitan – declarație pe care am publicat-o în numărul trecut al ziarului nostru – a dovedit complicitatea Mitropolitului Irineu la jefuirea averii Sfintei Mitropolii.

Cuviosul ierodiacon a declarat sub proprie semnătură că șeful Bisericii Moldovene și-a însușit o parte din lucrurile Palatului; că s-a făcut vinovat de mărturie falsă – ca orice borfaș de rând – spunând că o canapea de pluș maron a fost furată în timpul evacuării, pentru ca, după descoperirea canapelei la ferma d-nei Chiriachițu Petreanu, să dea ordin protosinghelului Melchisedec Manolescu s-o trimită la Iași. această postură de martor mincinos și de găinar a unui mitropolit este tot ce poate fi mai revoltător pentru creștinii din această țară, care văd Biserica noastră pângărită de un nevrednic slujitor al ei.

¹ Ibidem, p. 3.

Alexandru DĂRĂBAN

Doborât de ultima treaptă a demnității omenești de o patimă necorespunzătoare nici vârstei, nici situației sale de prinț al Bisericii străbune, Mitropolitul Irineu fură la cot cu Petreanu, ca să satisfacă toate capriciile „castelanei” de la ferma din satul Pipera.

O doamnă scurtă și grasă

În 1944, procedându-se la evacuarea bunurilor Sfintei Mitropolii din Iași, Petreanu a fost însărcinat de Mitropolitul Irineu să conducă personal toate operațiunile de evacuare, spre a a putea, astfel, jefui și ce mai rămăsese după furturile dintre anii 1940 și 1942. Împachetarea bunurilor Palatului Mitropolitan s-a făcut în timpul nopții și însuși mitropolitul, însoțit de Petreanu, au mers din cameră în cameră, arătând ce trebuie să fie pus în lăzi și ce nu. Comisiei de anchetă care a cercetat felul în care s-a organizat evacuarea, PS Valeriu Botoșăneanu, vicarul Sfintei mitropolii, cel lăsat de Mitropolitul Irineu să conducă Sfânta Mitropolie pe tot timpul refugiului, i-a declarat următoarele: „Totul s-a făcut tainic și acoperit, iar noi nu am văzut nimic, întrucât am fost socotit ca nefolositor”. Printre bunurile evacuate se aflau și două lăzi mari și grele, de abia le puteau ridica doi oameni. Aceste lăzi au fost date de Petreanu, în gara Iași, lui Gheorghe Miton, om de serviciu al Sfintei Mitropolii și însoțitorul vagonului, cu ordin din partea Mitropolitului să le lase la București.

Iată ce declară, asupra acestei chestiuni, omul de serviciu Miton Gheorghe: „Ajungând în gara Triaj București, am telefonat la un număr de telefon pe care nu-l mai țin minte, mi se pare la d-na Petreanu și am comunicat ceea ce mi-a spus dl. Teodor Petreanu. La gara Triaj a venit șoferul George Georgescu din serviciul Sfintei Mitropolii, cu mașina proprietatea Mitropoliei nr. 1.010, însoțit de o doamnă scurtă și grasă și a coborât lăzile din vagon. A doua zi a venit cu o căruță și le-a transportat la destinația dată de dl. Petreanu”.

Ce au conținut aceste lăzi, ce obiecte de valoare vor fi fost puse în ele cu știrea Mitropolitului și a lui Petreanu, nu se poate ști. Nu pot ști decât cei doi jefuitori și „coana” Chiriachițu Petreanu, fericita beneficiară a furturilor comise de un mitropolit și un borfaș de rând.

Fals în acte publice

Dar comisia de anchetă instituită de Ministerul Cultelor a mai făcut o descoperire senzațională. În 1942 un incendiu a mistuit [încăperi ale palatului?]. În conformitate cu Legea patrimoniul Public s-a instituit o comisie care a întocmit un proces verbal de lucrurile mistuite de flăcări, spre a fi scăzute din inventar. În acest proces verbal, devenit un act public, Mitropolitul a făcut personal modificări, adăugând în plus câteva cearceafuri, fețe de perne, șervete de ceai, patru pânze de storuri, etc.

Iată-l, așadar, pe mitropolitul Irineu nu numai jefuitor al averii Mitropoliei din Iași, ci și falsificator al actelor publice. Surprinzător este faptul că toate aceste grave vinovății ale mitropolitului, deși au fost descoperite încă de anul trecut, nu s-a luat nici o măsură împotriva lui. De aceea noi cerem d-lui ministru al Cultelor să înainteze dosarele întocmite de² comisia de anchetă Înaltei Curți de Casație în ceea ce-l privește pe Mitropolitul Irineu și instanțelor ordinare în ceea ce se referă la banditismele lui Petreanu. Dorim ca vinovații să-și primească pedeapsa, iar Sfânta mitropolie să reintre în posesia bunurilor furate.

Pentru triumful dreptății și pentru alungarea din Biserică a pângăriturilor și jefuitorilor ei, vom continua creștineasca noastră luptă³. Va urma

¹ Lipsă din text din tipărirea ziarului.

² Tribuna Românească, București, 1947, nr. 118, p. 1.

³ Ibidem, p. 2.

VARIA

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

DORIN DOLOGA

Acum 110 ani, la 28 iulie 1914, a izbucnit Primul Război Mondial. Acesta a fost un război al națiunilor. Marile popoare, englezii, francezii, germanii, rușii, aveau conștiința misiunii lor istorice. Austriecii și ungurii se temeau de Serbia, considerată ca un posibil nucleu de unificare a slavilor sudici, așa cum fusese Sardinia pentru italieni, ceea ce ar fi însemnat pentru Imperiul austro-ungar sfârșitul statutului de mare putere. Multe popoare locuiau în totalitate sau parțial pe teritoriul altor state, aflându-se sub dominația altor popoare. Franța dorea să recupereze Alsacia și Lorena care fuseseră pierdute în favoarea Germaniei, Italia dorea să alipească Trieste, Trento, Dalmația, România să elibereze Transilvania.

Până la Primul Război Mondial raporturile de putere fuseseră stabilite pe baza principiului dreptului dinastic, a monarhiilor constituite încă din Evul Mediu și care își justificau moștenirea pe baza transmiterii ereditare de la un membru al dinastiei la următorul a statelor pe care le conduceau. Practic statele erau considerate a fi o stăpânire ereditară a monarhilor. Acest sistem nu recunoștea drepturile popoarelor. Odată cu sfârșitul Primului Război Mondial principiul dinastic a fost înlocuit cu principiul naționalității, prin care fiecare națiune a căpătat dreptul de a-și constitui propriul stat.

Până în anul 1918 românii din Transilvania li s-a interzis chiar condiția de națiune, fiind lipsiți de cele mai elementare drepturi europene. Ei erau menținuți la un nivel economic și cultural cât mai scăzut, pentru a fi ținuți sub dominație. Din punct de vedere național însă, raportul de putere era în favoarea românilor, care erau majoritari în Transilvania. Cei mai mulți dintre români locuiau la sate, în vreme ce orașele, care constituiau poli de putere, erau locuite în majoritate de maghiari și sași.

Din păcate însă românii nu au reușit să evidențieze raporturile etnice reale și faptul că dominația cu care se confruntau era una de natură feudală, care nega drepturile popoarelor. Deși raportul de putere le era favorabil în ceea ce privește numărul populației, românii nu au reușit să genereze pe baza acestuia schimbări în avantajul lor. O cauză poate fi și existența unor elite românești nu foarte numeroase, ca și neîncrederea românilor în propriile forțe, datorată lungilor perioade de timp când am fost considerați incapabili de către stăpânitorii străini. În general românii așteaptă să se ivească oportunități, pe care să le valorifice, în timp ce alte popoare își creează ele însele șansele.

Primul Război Mondial a dus la prăbușirea monarhiilor, alcătuite după un model care nu recunoștea drepturile popoarelor și la înlocuirea lor cu sistemul statelor naționale, creații ale popoarelor care locuiesc între granițele acestora. Cel de-al doilea sistem, care introducea principii de egalitate între popoare și înlătura dominația unui popor de către altul, constituia un progres și o schimbare fundamentală față de vechiul sistem.

**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**

ISSN 2285-8229

ISSN-L 2285-8229